

ทำเนียบพระสมณศักดิ์

ฉบับกรมการศาสนา พุทธศักราช ๒๕๐๓

กรมการศาสนา

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระเมรุพระศพ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

๒๖ เมษายน ๒๕๐๓

ทำเนียบพระสมณศักดิ์

ฉบับกรมการศาสนา พุทธศักราช ๒๕๐๓

กรมการศาสนา

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระเมรุพระศพ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

ณ พระเมรุวัดเทพศิรินทราวาส

๒๖ เมษายน ๒๕๐๓

คำนำ

•

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ สกลมหาสังฆปริณายก ณ วันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๐๓ กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นกรมส่วนราชการที่มีความสัมพันธ์รับสนองงานคณะสงฆ์ อันมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นั้น เป็นประมุขสงฆ์ ได้พิจารณาเห็นว่า สมควรจัดพิมพ์หนังสือเป็นอนุสรณ์ในนามของกรมการศาสนาสักเรื่องหนึ่ง สำหรับเป็นบรรณาการแด่ท่านที่มาถวายสักการะพระศพในอวสานกาลนี้

กรมการศาสนา จึงได้จัดพิมพ์ทำเนียบพระสมณศักดิ์ ตั้งแต่สมเด็จพระสังฆราช จนถึงชั้นพระราชาคณะชั้นสามัญ ซึ่งเจ้าหน้าที่กองสังฆการีได้จัดทำขึ้นในเวลาอันกระทันหัน หากจะมีข้อบกพร่องบ้างก็ขอได้โปรดให้อภัยแก่ผู้จัดทำด้วยในการจัดทำครั้งนี้อนุโลมตามแบบเดิม ซึ่งได้พิมพ์เป็นครั้งสุดท้ายเมื่อปี ๒๔๗๓ แต่ได้แก้ไขใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับกาลเวลา ส่วนพระครูสัญญาบัตรจะได้จัดทำในโอกาสต่อไป หนังสือเล่มนี้ได้สำเร็จขึ้นด้วยการกระทำของเจ้าหน้าที่กองสังฆการี จึงขอขอบใจไว้ในที่นี้ด้วย

ด้วยบุญกุศลอันเกล้ากระหม่อม ในนามของข้าราชการกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ได้บำเพ็ญน้อมเกล้า ฯ อุทิศถวายนี้ ขอจงได้ทรงทราบโดยพระญาณวิถีทางใดทางหนึ่งแล้ว จงทรงอนุโมทนาสำเร็จเป็นพระปัตตานุโมทนามัยกุศลเพิ่มเติม เสริมพระบารมีธรรมให้ยิ่งขึ้นไป เพื่อทรงลุถึงที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบ.

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงโปรด

อธิบดีกรมการศาสนา

๒๒ เมษายน ๒๕๐๓

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

พระประวัติ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์

ประสูติ

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ พระนามเดิม หม่อมราชวงศ์ ชื่น ทรงเป็นโอรส หม่อมเจ้าถนอม และหม่อมเอม ประสูติ เมื่อวันศุกร์ที่ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๕ ตรงกับวันแรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีวอก จัตวาศก จุลศักราช ๑๒๓๔ เวลา ๑๗.๐๐ นาฬิกา (ตามที่ทรงเขียนไว้)

หม่อมเจ้าถนอม ทรงเป็นพระโอรส พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๔) กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (พระองค์เจ้านพวงศ์ วรองค์เอกอรรคมหามกุฎปรมุตมราโชรส) สมเด็จพระสังฆราชเจ้าจึงเป็นพระราชปนัดดา ในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ทรงเนื่องในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีด้วย เพราะกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส และพระอนุชา คือ กรมหมื่นวิษณุนาถนิภาธร (พระองค์เจ้าสุประดิษฐ วรฤทธิราชมหามกุฎ บุรุษยรัตนราชวโรรส) ประสูติแต่เจ้าจอมมารดา

๑ ต้นราชสกุล "นพวงศ์" แต่โปรดเขียนเฉพาะพระองค์ว่า "นววงศ์"

น้อย ซึ่งเป็นธิดาของพระอินทรอภัย (เจ้าฟ้าทัศภัย) โอรสของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ราชพัสดุของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีบางอย่างที่ทรงได้รับสืบต่อมา เช่น พระแท่นหินอ่อน ยังอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร) ส่วนหม่อมเอมเป็นธิดา พระยาดำรงค์ราชพลขันธ์ (จุ้ย) ซึ่งเป็นบุตรเจ้าพระยามหาโยธา (ทอเรียะ) บุตรเจ้าพระยามหาโยธา (เจ่ง) ต้นสกุลคชเสนี หม่อมเจ้าถนอมทรงมีโอรส ธิดา กับหม่อมเอม คือ[๑]:—

๑. ม.ร.ว. ชุบ (พระยานครภักดี ฯ)
๒. ม.ร.ว. ชื่น (สมเด็จพระสังฆราชเจ้า)
๓. ม.ร.ว. เณร
๔. ม.ร.ว. หญิงหนู
๕. ม.ร.ว. กมล (พระยาวิเศษภักดี)
๖. ม.ร.ว. ถกล (หลวงประสานคดี)
๗. ม.ร.ว. หญิงรอด

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ประสูติที่ตำหนักท่านบิดาซึ่งอยู่ในวัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส (คือบริเวณตลาดนานา บางลำพู พระนคร เวลานี้)

เมื่อทรงพระเยาว์

เมื่อทรงพระเยาว์ก่อนบรรพชา ได้ทรงศึกษาอักขรสมัยที่

---

๑ *คัดจากหนังสือลำดับสกุลคชเสนี*

วังท่านบิดา ครูผู้สอนที่เคยรับสั่งเล่า ชื่อครูชม (ส่วนพระยาวิเศษภักดี ฯ เล่าว่า ครูผู้สอนชื่อ จำเริญ เป็นการสมัครเรียนเอง และครูก็สมัครสอนให้ มิได้มีการบังคับให้เรียนหรือให้สอน จนอ่านหนังสือออก) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๔) พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี ได้ทรงเล่าพระประวัติตอนนี้ ตามที่พระสันตยากโร (พลตรี พระยาเสนาสงคราม ม.ร.ว. อิ่ม นพวงศ์) บันทึกมาว่า เมื่อมีพระชนมายุพอจะเป็นมหาดเล็กได้ ก็ได้ถวายตัวเป็นมหาดเล็กในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ฯ สยามมกุฎราชกุมาร ในรัชกาลที่ ๕ ได้เป็น "คะเด็ด" ทหารม้าในกรมทหารมหาดเล็กราชวัลลภ มีหน้าที่ตามเสด็จรักษาพระองค์ ทำนององครักษ์ เวลาอยู่ประจำการตามหน้าที่ในพระบรมมหาราชวังชั้นใน ได้พำนักอยู่ ณ ตำหนัก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๔) พระองค์เจ้าศรีนาคสวาดิ ซึ่งทรงเป็นผู้อุปการะและอบรมสั่งสอน (ส่วนพระยาวิเศษภักดี ฯ เล่าว่า ทรงอยู่ที่ตำหนักพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๔) พระองค์เจ้าโสมาวดีศรีรัตนราชธิดา (กรมหลวงสมรรัตนสิริเชษฐ) ซึ่งเป็นพระเชษฐภคินี ร่วมเจ้าจอมมารดาเดียวกัน (เจ้าจอมมารดาเที่ยง) กับพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าศรีนาคสวาดิ) จึงทรงได้รับการศึกษาอบรมในพระราชสำนักฝ่ายในมาแต่ทรงพระเยาว์

บรรพชา

เมื่อมีพระชนมายุเจริญขึ้นแล้ว ได้ทรงออกจากวังและได้บรรพชาเป็นสามเณร ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมมุนี (สุมิตฺตตฺเถร เหมือน) วัดบรมนิวาส เป็นพระอุปัชฌายะ ปรากฏในจดหมายเหตุรายวันของ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ประจำวันจันทร์ วันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๘ ว่า "ต้องไปงานแล้วไปเรียนหนังสือ กลับมาสี่โมง คุณชนมหาดเล็กมาลาบวช......" ในขณะที่ทรงบรรพชาเป็นสามเณรนี้ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ยังทรงพระชนม์อยู่ แต่ปรากฏในหนังสือตำนานวัดบวรนิเวศวิหารว่า ในระยะหลังจากพระยาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ไม่ค่อยได้ทรงเป็นพระอุปัชฌายะ แม้ในวัดนี้ก็ไม่ทรงรับเป็นพระอุปัชฌายะ แต่โปรดให้บวชอยู่ในวัดได้ ต้องถือพระอุปัชฌายะอื่น บางท่านเล่าว่า พระบิดาได้ทรงนำมาถวายตัวสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เพื่อบรรพชาเป็นสามเณร สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในขณะนั้นทรงดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น ได้ทรงเป็นพระอาจารย์ปกครองและอบรม ในระหว่างที่ทรงเป็นสามเณร ได้ตามเสด็จสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ไป

ประทับอยู่ที่วัดมกุฏกษัตริยาราม ซึ่งในขณะนั้น ม.ร.ว. ชุบ (พระยานครภักดิ์) ผู้เป็นพี่ ได้อุปสมบทอยู่ที่วัดมกุฏ ฯ และต่อมาได้ตามเสด็จสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส กลับมาวัดบวรนิเวศวิหาร ในปลายสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เมื่อทรงบรรพชาแล้ว ได้ทรงศึกษาพระปริยัติธรรมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และทรงศึกษาจากพระอาจารย์อื่นบ้าง เช่นหม่อมเจ้าพระปภากร พระสุทธสีลสังวร (สาย) ได้เข้าสอบไล่ครั้งแรกที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓ สอบไล่ได้เป็นเปรียญ ๕ ประโยค เมื่อยังทรงเป็นสามเณร

อุปสมบท

ได้ทรงอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร มีพระพรหมมุนี (กิตฺติสารตฺเถร แฟง) วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นพระอุปัชฌายะ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อทรงดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นวชิรญาณวโรรส เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๕ ปรากฏตามลายพระหัตถ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ดังต่อไปนี้ :—

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๓ มิถุนายน รัตนโกสินทร์ ศก ๑๑๑

แจ้งความมายังพระยาวุฒิการบดีให้ทราบ

หม่อมราชวงศ์สามเณรชื่น มีอายุครบอุปสมบท ในปีนี้ ฉันกำหนดไว้ว่า จะจัดการอุปสมบทในวันที่ ๒๗ เดือนนี้ ซึ่งเป็นวันประสูติของสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เพราะเมื่อยังไม่ได้บวชนั้น เธอได้เคยถวายตัวเป็นมหาดเล็กของท่านมา ท่านจะทรงรับเป็นพระธุระในการอุปสมบท ฉันฝากจดหมายพูดกำหนดวันอุปสมบทไปถวายฉบับหนึ่ง สอดมาในซองนี้ ขอเจ้าคุณช่วยส่งไปถวายที่เกาะสีชังด้วย

กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

การอุปสมบทในครั้งนี้ และบรรพชาในครั้งก่อน สมเด็จพระศรีสวรินทิรา บรมราชเทวี พระพันวัสสา อัยยิกาเจ้า ได้ทรงจัดพระราชทาน และได้พระราชทานอุปถัมภ์ตลอดมา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ ได้สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ศกนั้น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม

พระยาวชิรญาณวโรรสเมื่อทรงดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น ได้ทรงครองวัดนี้ต่อมา ได้ทรงวางระเบียบจัดการปกครองวัดขึ้นใหม่หลายอย่าง ดังที่ได้กล่าวไว้ในตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร (พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๕ โดยพระบรมราชโองการ ในงานถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ)

ในปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้ทรงจัดตั้ง พระมหามกุฎราชวิทยาลัยขึ้น เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ เป็นที่เล่าเรียนพระปริยัติธรรมชั้นสูง และเป็นที่ประชุมแปลสอบไล่ เรียกว่าเป็นส่วนวิทยาลัยแผนกหนึ่ง จัดโรงเรียนขึ้นตามพระอารามเป็นสาขาของวิทยาลัยอีกแผนกหนึ่ง ฉะนั้น การสอบไล่พระปริยัติธรรมจึงสอบได้ ๒ แห่ง คือ สนามหลวงแห่ง ๑ สนามมหามกุฎราชวิทยาลัยแห่ง ๑ (ต่อมาทรงเลิกสนามมหามกุฎ ฯ) เปรียญผู้สอบได้ทรงตั้งให้เป็นเปรียญหลวงเหมือนกัน สมเด็จพระสังฆราชเจ้า (เวลานั้นทรงเป็น ม.ร.ว. พระชื่น เปรียญ) ได้เป็นครูรุ่นแรกของโรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งเป็นสาขาที่ ๑ ของวิทยาลัย ซึ่งเปิดพร้อมกันทุกโรงเรียน และพร้อมกับเปิดมหามกุฎราชวิทยาลัยเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ นั้น

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ได้เคยรับสั่งเล่าว่า มีพระประสงค์จะสอบไล่เพียง ๕ ประโยคเท่านั้น จะไม่ทรงสอบต่อไป

ตามอย่างสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ซึ่งทรงสอบเพียงเท่านั้น เพื่อมิให้เกินสมเด็จพระบรมชนกนารถ แต่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าโปรดให้สอบต่อไป และทรงคัดเลือกส่งเข้าสอบสนามหลวง จึงทรงสอบต่อได้เป็นเปรียญ ๗ ประโยค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗

กิจที่ทรงปฏิบัติในระหว่างนี้ เป็นไปดังที่ปรากฏในลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ในพระรูปที่ประทานในโอกาสพิเศษครั้งหนึ่งว่า

“ให้สุจิตต์ไว้เป็นที่ระลึก ในการที่ได้ช่วยเอาภาระเป็นครูสอน พระภิกษุสามเณรในโรงเรียนวัดบวรนิเวศวิหาร ซึ่งนับว่า เป็นการบำรุงพระพุทธศาสนา แลเป็นการช่วยในตัวเราผู้เป็นอาจารย์ของเธอด้วย.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๑๒ เมษายน ร.ศ. ๑๑๔[๑] ซึ่งเป็นวันเกิดครบ ๓๕ รอบบริบูรณ์ของเรา.

กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

๑ พ.ศ. ๒๔๓๘

ในส่วนการศึกษาพิเศษ ตามที่เคยมีรับสั่งเล่า ได้ทรงศึกษาภาษาอังกฤษจากครูฝรั่งชื่อ วิลส์ ซึ่งมาเป็นครูสอนที่วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อทรงมีพรรษา ๖ หรือ ๗ และโดยปกติโปรดอ่านหนังสือต่าง ๆ มาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทั้งที่เป็นร้อยแก้ว ทั้งที่เป็นร้อยกรอง

ในระหว่างเวลานั้น เป็นสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เกิดความเจริญขึ้นโดยทั่วไป ในฝ่ายอาณาจักร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดระเบียบการปกครอง การศึกษาเป็นต้น ในฝ่ายศาสนา สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้ทรงเริ่มจัดการพระศาสนา ทั้งการศึกษา ทั้งการปกครอง ทั้งการอื่น ๆ ดังที่ปรากฏผลอยู่ในบัดนี้ ในเบื้องต้น เมื่อยังไม่ทรงมีอำนาจที่จะจัดในส่วนใหญ่ ได้ทรงจัดในส่วนเฉพาะ คือ ได้ทรงจัดตั้งมหามกุฏราชวิทยาลัย ขึ้นดังกล่าวแล้ว สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้เคยมีรับสั่งเล่า มีผู้บันทึกไว้ว่า "โรงเรียนมหามกุฏ ฯ ใช้หอสหจรและตำหนักทรงพรต ชั้นล่างเรียนหนังสือไทย ชั้นบนเรียนภาษาบาลี นักเรียนหนังสือไทยเมื่อมีมากขยายไปใช้ศาลาฤษี ๔ ศาลา ไม่เก็บค่าเล่าเรียน สอนให้เปล่า นักเรียนสอบได้แล้วออกไปรับราชการมีมาก สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเคยเสด็จทอดพระเนตรโรงเรียนของมหามกุฏ ฯ มีพระราชดำรัสชม เพราะตรงกันข้ามกับคำพูดที่กล่าวกันว่า พระมี ๓ คือ พระเรียนคันถธุระ พระเล่าสวดมนต์ พระเรียนวิปัสสนาธุระ

พระเรียนคันถธุระเป็นเลข พระเล่าสวดมนต์เป็นเลขเออร์ พระเรียนวิปัสสนาธุระเป็นเลขเอสต์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้ทรงเริ่มจัดปรับปรุงพระให้บำเพ็ญประโยชน์ทั้งแก่ศาสนา ทั้งแก่ชาติบ้านเมือง ดังที่เป็นที่ประจักษ์แก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ทรงมีส่วนร่วมกับสมเด็จพระมหาสมณเจ้ามาตั้งแต่ต้นในการงานหลายอย่าง

ได้ทรงรับเลือกเข้าในเถรสมาคม ปรากฏตามลายพระหัตถ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้าว่า

วัดบวรนิเวศวิหาร

วันที่ ๑๖ ธันวาคม ร.ศ. ๑๑๕

ถึงพระสุคุณคณาภรณ์

ด้วยเมื่อวันที่ ๑๒ เดือนนี้ เถรสมาคมได้ประชุมกันปรึกษาการในคณะแล้ว ได้เลือกเธอขึ้นไว้ในเถรสมาคมอีกผู้หนึ่ง เพื่อจะได้นั่งประชุมหารือการณ์ขอเธอเห็นประโยชน์พระพุทธศาสนา เข้านั่งประชุมในเถรสมาคม ตามเวลาอันสมควร

กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส

การคณะสงฆ์

ผู้อำนวยการศึกษามณฑลจันทบุรี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์บำรุงการศึกษามณฑลหัวเมือง ทรงอาราธนาสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ให้ทรงเป็นผู้อำนวยการจัดการศึกษา โปรดให้บังคับการพระอารามในหัวเมือง ซึ่งเป็นส่วนการพระศาสนาและการศึกษา ได้ทั้งในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพ ฯ ทั้งในมณฑลหัวเมืองตลอดพระราชอาณาจักร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นดำรงราชานุภาพเป็นเจ้าหน้าที่จัดการอนุกูลในกิจที่ฝ่ายฆราวาสจะพึงทำ จัดการพิมพ์แบบเรียนต่าง ๆ ที่จะพระราชทานแก่ภิกษุสงฆ์ไปฝึกสอน เป็นต้น ตลอดจนการที่จะเบิกพระราชทรัพย์จากพระคลังไปจ่ายในการที่จะจัดตามพระบรมราชประสงค์นี้ และโปรดเกล้า ฯ ให้ยกโรงเรียนพุทธศาสนิกชนในหัวเมืองทั้งปวง มารวมขึ้นอยู่ในสมเด็จพระมหาสมณเจ้าเพื่อจะได้เป็นหมวดเดียวกัน

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้ทรงเลือกสมเด็จพระสังฆราชเจ้าให้เป็นผู้อำนวยการศึกษามณฑลจันทบุรีในครั้งนั้น ได้เคยรับสั่งเล่าตามที่มีผู้บันทึกไว้ว่า "พระที่ไปอำนวยการศึกษามณฑลหัวเมืองมักไปเป็นครั้งคราว ปี ๑ ไม่เกิน ๔ เดือน การที่ให้พระ

ช่วย คิดว่าเพื่อให้เปลืองน้อย อีกอย่างหนึ่ง โรงเรียนต้องเลือกตั้งในวัดที่สมควร เมื่อให้พระออกไปจัดเข้ากับพระด้วยกันได้ และไปหนุนเจ้าคณะเจ้าอาวาสให้ตั้งโรงเรียน เจ้าวัดต้องหาเลี้ยงนักเรียนด้วยเด็กเดินมาเรียนก็มี เป็นเด็กวัดก็มี ทางรัฐบาลเสียค่าเงินเดือนครูบ้างก็ไม่เท่าไร ผู้อำนวยการศึกษาต้องหาของไปรางวัลผู้จัดการศึกษาแต่ละแห่ง เช่น นาฬิกา โคมลานเป็นต้น ครั้งนั้นยังไม่มีเจ้าคณะมณฑลมีแต่เจ้าคณะเมือง เมื่อผู้อำนวยการศึกษาไปตรวจเห็นอะไรสมควรจะจัดเกี่ยวแก่การคณะ และการพระศาสนา (ที่นอกจากการศึกษา) ก็แนะนำให้จัดการเอาเอง เมื่อกลับจากตรวจก็ทำรายงานเสนอสมเด็จพระมหาสมณเจ้า เพื่อทรงพิจารณาร่วมกับสมเด็จกรมพระยาดำรง ฯ แล้วถวายสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง"

จะได้นำลายพระหัตถ์ นำหน้ารายงานของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ใน ร.ศ. ๑๑๙ (พ.ศ. ๒๔๓) มาฉบับหนึ่งต่อไปนี้ :—

วันที่ ๒๕ กันยายน รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙

กราบทูลพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ผู้เป็นประธานในการพระศาสนา การศึกษา ในหัวเมืองมณฑลกรุงเทพ ฯ แลมณฑลหัวเมืองตลอดพระราชอาณาจักร ทรงทราบฝ่าพระบาท

ตามที่ทรงพระกรุณาโปรดให้เกล้ากระหม่อมออกไปจัดการ คณะการพระศาสนา การศึกษา ในมณฑลจันทบุรีนั้น เกล้ากระหม่อมพร้อม พระอ่อง ป. เอก ออกไปจัดตลอดแล้ว ขอประทานทำรายงานในการไปจัดทำนั้น จำนวนศก ๑๑๘ ถวายทรงทราบฝ่าพระบาท เพื่อได้ทรงนำถวายแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ซึ่งเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ผู้ทรงพระคุณธรรมอันมหาประเสริฐ

รายงานนั้น ปันเป็น ๓ แผนก คือ การคณะ การพระศาสนา การศึกษาตามแบบจัดการ

แต่การพระศาสนานั้น ในชั้นนี้เป็นแต่เพียงแจกแบบจัดการให้แล้วสั่งให้ประพฤติตาม แลตรวจดูการที่เป็นไปแล้วเท่านั้น เพราะเป็นชั้นต้น ยังไม่ทราบว่าวัดใดจะประพฤติตามตลอดบ้าง

ส่วนการศึกษา บางเมืองก็เจริญได้ บางเมืองก็ยังไม่เจริญ ข้อนี้เป็นเพราะพื้นที่ ๆ มีชาวเมืองบริบูรณ์มากแลน้อย แลอัธยาศัยของชาวเมือง แต่ถ้าผู้ว่าราชการเมืองแลกรมการผู้ใฝ่อยู่แลช่วยเป็นธุระแนะนำ ชาวเมืองให้ช่วยกันบำรุงเสมอไปแล้ว การศึกษาก็คงเจริญได้แพร่หลายเร็ว

การที่ได้ไปจัดทำเพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาแลประชาชนเป็นไปได้เพียงเท่านี้ เพราะอาศัยพระบรมเดชานุภาพ ขอถวายพระราชกุศลแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ซึ่งเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงชื่อ) พระสุคุณคณาภรณ์

ผู้อำนวยการศึกษามณฑลจันทบุรี

เจ้าคณะมณฑลจันทบุรี

ต่อมา เมื่อออกพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ (พ.ศ. ๒๔๔๕) อันเป็นผลเนื่องมาจากการจัดการคณะ การพระศาสนา และการศึกษาในหัวเมือง ทรงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะมณฑลจันทบุรีในศกนั้น (ได้ทรงออกไปตรวจการในศกนั้นจะไปเมืองปัจจันตคีรีเขตต์ (เกาะกง) ด้วยเรือใบในหน้ามรสุมกำหนดการไปมาแน่ไม่ได้ จึงทูลลา เพื่อจะทรงจำพรรษาในเมืองที่ไปถึง แต่ไม่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต)

ตำแหน่งต่อมา

ตำแหน่งในคณะสงฆ์ที่ทรงดำรงสืบต่อมาโดยลำดับ ดังต่อไปนี้ —

พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นเจ้าคณะมณฑลอยุธยา (ตลอดมาจนทรงได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ จึงทรงลาออก)

พ.ศ. ๒๔๗๖ เป็นประธานมหาเถรสมาคม บัญชาการคณะสงฆ์แทนองค์สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ ซึ่งประชวรชราพาธ

พ.ศ. ๒๔๘๕ ทรงเป็นประธานคณะวินัยธร ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔

พ.ศ. ๒๔๘๘ ทรงเป็นองค์สกลมหาสังฆปริณายก พระประมุขสงฆ์แห่งประเทศไทย

ส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทั้งแผนกธรรมและบาลี ในสมัยพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ทรงเลือกพระเถรานุเถระให้เป็นแม่กองสอบไล่พระปริยัติธรรมหลายคราว เช่น ทรงเป็นแม่กองสอบไล่มณฑลปัตตานี ได้ทรงเป็นแม่กองสอบไล่มณฑลอยุธยา ทั้งก่อนที่ทรงเป็นเจ้าคณะมณฑลอยุธยาทั้งระหว่างปีที่ทรงเป็นเจ้าคณะมณฑลนั้น และได้ทรงรับเลือกเป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ แม่กองบาลีสนามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

การคณะธรรมยุต

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ได้ทรงมอบหน้าที่เจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตให้ทรงบัญชาการแทน ด้วยลายพระหัตถ์ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๔๗๗ เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้าพระองค์นั้นสิ้นพระชนม์ ใน พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้ทรงเป็นเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุติกา ตามแบบปกครองในคณะธรรมยุตสืบมา

เมื่อทรงรับหน้าที่ปกครองคณะธรรมยุตแล้ว ได้ทรงจัดการปกครองคณะธรรมยุต กล่าวเฉพาะบางส่วน ดังต่อไปนี้ :—

วันที่ ๔ สิงหาคม ๒๔๗๗ ประกาศใช้ระเบียบการชั่วคราวของคณะธรรมยุต ด้วยความเห็นชอบของคณะกรรมการมหามกุฎราชวิทยาลัย ฝ่ายบรรพชิต โดยมีหลักการให้คณะกรรมการมหามกุฎ ฯ เลือกคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีจำนวนไม่เกิน ๙ ประกอบด้วยประธาน ๑ รองประธาน ๑ กรรมการ ๖ และเลขาธิการ ๑ เพื่อทรงตั้งเป็นกรรมการคณะธรรมยุต มีหน้าที่สอดส่อง แนะนำ ชี้แจง แสดงความเห็น วางระเบียบแบบแผนปรับปรุงกติกาอาณัติเป็นต้น สำหรับคณะธรรมยุตทั่วไป ให้ถือวันวิสาขบูชาเป็นวันแต่งตั้ง อยู่ในตำแหน่งคราวละ ๑ ปี

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๐๑ เถรสมาคมคณะธรรมยุต มีมติให้เพิ่มจำนวนกรรมการคณะธรรมยุต ๑๐ รูป ๕ รูป จาก

สังฆมนตรีธรรมยุต อีก ๕ รูป จากเถรสมาคมคณะธรรมยุต ตามลำดับคะแนนที่ได้รับเลือก และให้กรรมการเถรสมาคมธรรมยุตเป็นผู้เลือก

วันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๘๑ เพื่ออนุวัตรตามสมเด็จพระมหาสมณนิยม จึงวางระเบียบกำหนดให้พระราชาคณะตั้งแต่ชั้นราชขึ้นไปที่อยู่ในพระนคร—ธนบุรี ดำรงตำแหน่งกรรมการเถรสมาคมคณะธรรมยุตประเภทประจำ มีหน้าที่เป็นที่ปรึกษาแสดงความเห็นการคณะทั่วๆไป ในการนี้ถ้าเป็นการสมควร ก็ทรงแต่งตั้งพระเถระที่เป็นพระราชาคณะสามัญ เป็นกรรมการเถรสมาคมคณะธรรมยุต ประเภทชั่วคราวก็ได้

กำหนดความนิยมให้เจ้าอาวาส พระครูสัญญาบัตร และพระราชาคณะขึ้นไป ในพระนคร—ธนบุรี ที่จะเดินทางไปพักแรมคืนต่างจังหวัด แจ้งการเดินทางไปนั้นให้ทราบ

กำหนดความนิยมให้วัดที่มีภิกษุสามเณรมาก ควรตั้งพระเถระ ในวัดนั้น ๆ จำนวนแต่จะเห็นสมควร เป็นกรรมการวัด มีหน้าที่ช่วยให้ความคิดความเห็น เป็นที่ปรึกษาของเจ้าอาวาส

วางระเบียบกำหนดให้สามเณรต่อศีล ในวันขึ้นและแรม ๑๔ ค่ำ ของทุกเดือน

ส่งพระเถระกรรมการคณะธรรมยุต ออกไปตรวจการคณะสงฆ์ ในส่วนภูมิภาคจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคพายัพ ภาคอิสาณ และภาคใต้ ตามแต่กรณี

ส่งนักเรียนปกครองและนักเรียนที่ได้รับการอบรมแล้ว ไปยังวัดที่ส่งเข้ามาบ้าง ส่งไปยังสำนักที่ต้องการขอมาบ้าง ปีละหลายรูป

ส่งพระผู้สมควรไปกำกับการวัดต่าง ๆ เพื่อความเหมาะสมในขณะนั้น มีวัดศรีสุริยวงศ์ จังหวัดราชบุรี วัดมัชฌันติการาม บางเขน พระนคร วัดตรีทศเทพ พระนคร วัดหนองดู่ จังหวัดลำพูน วัดศรีมุงเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วัดเกตการาม จังหวัดสมุทรสงคราม วัดจันทนาราม จังหวัดจันทบุรี วัดธาตุทอง พระนคร

เปิดการประชุมคณะธรรมยุตจังหวัด ให้เจ้าอาวาสวัดธรรมยุต มาประชุมที่วัดเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัด เดือนละครั้ง เพื่อพบปะปรึกษาหารือ ในข้อพระธรรมวินัย ปรับปรุงวัดและการปกครองเป็นต้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ได้มีการเปิดประชุมคณะธรรมยุตจังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดนครปฐม แลกาญจนบุรี

ต่อมาเมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๔๘๔ การปกครองในคณะธรรมยุตก็คงเป็นไปตามเดิม

เมื่อสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ญาณวรเถร) เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาสถึงมรณภาพ เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๔๙๔ ได้ทรงรับเป็นเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทร์ ฯ ไปก่อน ทรงมอบให้

กรรมการวัดปฏิบัติกิจการของวัดอย่างที่เคยปฏิบัติ (ทรงตั้งเจ้าอาวาสน พ.ศ. ๒๔๙๗)

อนึ่ง เมื่อสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ได้มีพระบัญชาเรียกประชุมพระเถระทั้ง ๒ ฝ่าย มาพิจารณาตกลงกันที่ตำหนักเพ็ชร เมื่อวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๔ พระเถระทั้ง ๒ ฝ่าย ได้ตกลงกัน ดังนี้ :—

๑. การปกครองส่วนกลาง คณะสังฆมนตรีคงบริหารร่วมกัน แต่การปกครองบังคับบัญชาให้เป็นไปตามนิกาย

๒. การปกครองส่วนภูมิภาค ให้แยกตามนิกาย

๓. ส่วนระเบียบปลีกย่อยอื่น ๆ จะได้ปรึกษาในภายหลัง

ได้ทรงสั่งให้พระธรรมยุตเจ้าคณะชั้นต่าง ๆ เป็นต้น ปฏิบัติตามข้อตกลงนี้

พ.ศ. ๒๔๙๕ ประชุมพระคณาธิการส่วนภูมิภาค คือ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดและผู้ช่วย เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอ ทั่วพระราชอาณาจักร ณ ตำหนักเพ็ชร

กำหนดนโยบายบริหารคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต เมื่อวันที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๙๘

ประกาศใช้ประมวลระเบียบบริหารวัดธรรมยุต พุทธศักราช ๒๕๐๐ เพื่อให้วัดธรรมยุตทั่วไป มีการบริหารเป็นอย่างเดียวกัน เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๐๑

จำนวนวัดธรรมยุต พ.ศ. ๒๔๘๒ มี ๓๒๐ วัด พ.ศ. ๒๕๐๑ มี ๘๓๔ วัด

ในส่วนที่เกี่ยวกับธรรมยุตต่างประเทศ ได้รับพระภิกษุสามเณรธรรมยุตจากประเทศเขมร ให้อยู่ศึกษาอบรมสืบเนื่องมาในสมัยที่รัฐบาลไทยให้ความอุดหนุน ด้วยให้ทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรชาวต่างประเทศใกล้เคียง เพื่อเข้ามาศึกษาอบรมในประเทศไทยจนสำเร็จรูปละ ๘ ปี คณะธรรมยุตได้รับพระภิกษุสามเณรชาวกัมพุชไว้ที่วัดบวรนิเวศ ฯ ถึง ๘ รูป

การมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๓๘ ทรงเป็นกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานตราตั้ง (ในเวลานั้นยังไม่ได้ทรงเป็นพระราชาคณะ)

ต่อมา ได้ทรงเป็นอุปนายกกรรมการ ฯ ในสมัยที่พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเป็นนายกกรรมการ ฯ

พ.ศ. ๒๔๗๖ ทรงได้รับมอบหน้าที่การงานในตำแหน่งนายกกรรมการ ฯ จากสมเด็จพระสังฆราชเจ้า (ลายพระหัตถ์ลงวันที่ ๗ สิงหาคม ๒๔๗๖) เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้าสิ้นพระชนม์แล้ว ได้ทรงรับเลือกเป็นนายกกรรมการ ฯ ตลอดมา

ในสมัยที่ทรงเป็นนายกกรรมการ ฯ ได้ทรงฟื้นฟูและปรับปรุงกิจการของมหามกุฏ ฯ หลายอย่าง เป็นต้นว่า

ในด้านการบริหาร ได้จัดตั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายบรรพชิตเป็นผู้ปฏิบัติงาน อำนวยการต่าง ๆ เกี่ยวแก่ธุรการทั่วไปบ้าง เผยแผ่บ้าง ปริยัติธรรมบ้าง ตามวัตถุประสงค์ของมูลนิธิ ปรับปรุงเจ้าหน้าที่ วางระเบียบฝ่ายคฤหัสถ์ต่าง ๆ ให้เหมาะสม และตราสารมูลนิธิซึ่งได้จดทะเบียนครั้งแรก เมื่อวันที่ ๕ มีนาคม ๒๔๗๖ ในสมัยสมเด็จพระสังฆราชเจ้า (วัดราชบพิธ) ทรงเป็นนายกกรรมการ ฯ ได้จดทะเบียนแก้ไขอีกหลายคราว เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้บัญญัติประมวลระเบียบบริหารมูลนิธิตามความในตราสาร สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ทรงแสดงพระประสงค์ให้คฤหัสถ์เป็นผู้จัดการในเรื่องทรัพย์สินของมูลนิธิ ให้พระเป็นแต่ผู้ควบคุมเท่านั้นตามควรแก่กรณี แต่จะแบ่งแยกกันได้โดยเด็ดขาด จำต้องได้ผู้จัดการที่สามารถเป็นที่ไว้วางใจได้จริง จึงจักไม่เกิดเรื่องยุ่งยากทางการเงิน เมื่อหม่อมเจ้าชิดชวลิต เกษมสันต์ ทรงเข้ามาช่วยเป็นผู้จัดการ จึงมีการแก้และบัญญัติประมวลระเบียบบริหาร ฯ ดังกล่าวนั้น ต่อมาใน พ.ศ. ๒๕๐๐ ได้บัญญัติข้อบังคับการรักษาทุนและสินกุศล และระเบียบบริหาร ๒๕๐๐ นอกจากนี้ได้วางระเบียบอื่น ๆ ขึ้นบ้าง ยกเลิกแก้ไขเปลี่ยนแปลงระเบียบเก่าบ้าง ให้เหมาะสมแก่การงานที่ก้าวหน้าขึ้นโดยลำดับ

ในด้านการบำรุงและอุดหนุนการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้วางระเบียบบำรุงการศึกษาอบรมแก่สำนักเรียนต่าง ๆ รับอบรมนักเรียนครู นักเรียนปกครองที่ส่งเข้ามาจากจังหวัดนั้น ๆ ส่งครูออกไปสอนในสำนักเรียนที่ขาดครูบ้าง บำรุงสำนักเรียนต่าง ๆ ด้วยทุน และหนังสือตามสมควร กำหนดให้มีรางวัลเป็นการส่งเสริมสำนักเรียนที่จัดการศึกษาได้ผลดี

จัดตั้ง หอสมุดมหามกุฏ ฯ (ตามคำสั่ง วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘)

ตั้งสภาการศึกษามหามกุฏ ฯ เป็นรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา (ตามคำสั่ง วันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๘๘) เปิดเรียนเป็นปฐม เมื่อ วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๔๘๙

ในด้านการเผยแผ่ ฟื้นฟูการออกหนังสือพิมพ์ธรรมจักษุรายเดือน ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๖ จัดตั้งโรงพิมพ์มหามกุฏ ฯ ตั้งแต่วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๔๗๘ จัดพิมพ์คัมภีร์พระธรรมเทศนาใช้กระดาษแทนใบลาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ ขนานนามเรียกว่า "มหามกุฏ ฯ เทศนา" จัดส่งพระไปทำการเผยแผ่ในส่วนภูมิภาคตามโอกาส

ในด้านต่างประเทศ ได้จัดส่งพระไปจำพรรษาที่ปีนัง ในความอุปถัมภ์ของญาโณทัย พุทธศาสนิกสมาคม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑-๒๔๘๒ ได้ส่งพระไปร่วมสมโภชฉลองพระบรมสารีริกธาตุ และพระธาตุของพระสารีบุตรเถระ และพระ

โมคคัลลานเถระ ตามคำเชิญของเขมร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้ให้อุปการส่วนหนึ่งแก่พระที่เดินทางไปสังเกตการพระศาสนาและการศึกษาในประเทศอินเดียและลังกา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๘

การวัด

ในสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้โปรดให้ทรงช่วยในการปกครองวัดมาโดยลำดับ รับสั่งเล่าว่า เมื่อพระยาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า ฯ ทรงผนวชในขณะที่ทรงดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระมหาสมณเจ้าโปรดให้ทรงเป็นพระพี่เลี้ยง กับพระราชมุนี (ชม) เพราะทรงผนวชกว่า ๓ เดือน ในตอนหลังสมเด็จพระมหาสมณเจ้าเมื่อเสด็จหัวเมืองทุกครั้ง ตลอดจนถึงเสด็จไปประทับพักรักษาพระองค์ในครั้งที่สุด ที่จังหวัดสงขลา ได้โปรดให้ทรงรักษาการวัดและโปรดให้เป็นพระอุปัชฌาย์แทนพระองค์ เมื่อประชวรมากขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ และได้ทรงตั้งให้ เป็นกรรมการรับมอบสมณบริขารส่วนพระองค์ (ใบทรงตั้ง ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๖๓) เมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้าสิ้นพระชนม์ในวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๔ ได้ทรงครองวัดต่อมานับเป็นที่ ๔ (เคยรับสั่งเล่าว่า ไม่มีใครตั้งพระองค์ท่านเป็นเจ้าอาวาสรัชกาลที่ ๖ ก็มิได้ทรงตั้งสมเด็จพระสังฆราชเจ้า (วัดราชบพิธ) ก็ไม่ได้ทรงตั้ง)

การปกครองวัดได้ทรงปฏิบัติตามแบบที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้าได้ทรงวางไว้เป็นส่วนใหญ่ มีพระกรรมการวัดเป็นผู้ช่วยพิจารณา

ฝ่ายการศึกษาอบรม ได้มีเปรียญและนักธรรมเพิ่มพูนมากขึ้น การอบรมสั่งสอนนวกะภิกษุ ได้ตั้งพระหฤทัยประทานพระโอวาทอบรมด้วยพระองค์เองโดยมาก เคยมีรับสั่งว่า เป็นอุปัชฌายบวชพระใหม่แล้วไม่ได้สอนเอง ก็เหมือนมารดามีบุตรแล้วไม่ได้เลี้ยงด้วยขีโรทกของตน ในตอนหลังได้มีพระใหม่เพิ่มมากขึ้นจนต้องจำกัดจำนวน เพราะเสนาสนะไม่เพียงพอ ในวันธรรมสวนะทรงแสดงธรรมกัณฑ์อุโบสถเวลาเช้าเสมอ (เทศน์ต่าง ๆ ที่รวมพิมพ์เป็นเล่ม บันทึกจากที่ทรงแสดงด้วยมุขปาฐะในวันธรรมสวนะโดยมาก)

การก่อสร้างในวัดในสมัยที่ทรงครองวัด ได้มีขึ้นเป็นอันมากที่เป็นอาคารใหญ่ก็คือตึกมนุษยนาค ฯ ตึกสภาการศึกษา ย่อมลงมามีตึกลออ โรงเรียนสามัคคีธรรมทาน ตึกคอยท่า และกุฏิต่าง ๆ อีกมากหลัง

เฉพาะที่สร้างเกี่ยวกับพระองค์ท่าน คือ :—

โรงเรียนสามัคคีธรรมทาน สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ ด้วยทุนที่เหลือจากการบำเพ็ญกุศลฉลองชนมายุ ๕ รอบ ๖๐ ปีบริบูรณ์

ตึกอุทิศนภวงศ์ สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ด้วยทุนไวยาวัจกรส่วนพระองค์

ส่วนที่ทรงสร้างในที่ธรณีสงฆ์ของวัด คือ ทำถนนหลังวัด และสร้างห้องแถว ๖ ห้องที่หลังวัด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๘ ด้วยทุนที่สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าทรงปวารณาเกยไว้ที่พระคลังข้างที่ โปรดให้ไวยาวัจกรวัดเบิกมาทำ

ศิษย์วัด จัดปกครองและอบรมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อุปการะให้ได้เข้าเล่าเรียนในโรงเรียนในวัดโดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน เพราะโรงเรียนในวัดสืบเนื่องมาจากโรงเรียนของมหามกุฎ ฯ ดังกล่าวข้างต้นซึ่งไม่เก็บค่าเล่าเรียน ต่อมาเมื่อเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลรับช่วงไป และที่เล่าเรียนก็ขยายออกไปเป็นตึกอรพินทุ์ ตึกดำรงธัมมี ตึกมนุษยนาค ฯ เป็นตึกของวัดที่สร้างเพื่อเป็นสถานศึกษา ทางโรงเรียนก็ไม่เก็บค่าเล่าเรียนจากศิษย์วัดเป็นการตอบแทน ทางวัดคุ้มครองป้องกันให้เป็นดังนี้ตลอดมา ก็ด้วยมุ่งอุปการเด็กของชาตินั้นเอง และจัดอบรมพระพุทธศาสนาประกอบไปด้วย ในชั้นหลังรัฐบาลไม่เก็บค่าเล่าเรียนนักเรียนมัธยมทั่วไป มาตรงกับที่ทางวัดอุปการเด็กอยู่แล้ว

การที่ทรงจัดอันเป็นส่วนปลีกย่อยนอกจากนี้เป็นต้นว่า ในเวลาทำวัตรเช้า เพิ่มสวดอภิณหปัจจเวกขณะแปลในเวลาทำวัตรเย็น เพิ่มพรหมวิหารมรณปาฐ แปล และปัตติทานคาถา (พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๔) แปล และในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ต้องเปลี่ยนเวลาทำวัตรค่ำจากเวลา ๒ ทุ่ม มาเป็นเวลาบ่าย ๕ โมงเย็น และเปลี่ยนเวลาทำปาติโมกข์จากเวลาเดียว

กันนั้นมาเป็นเวลาบ่ายโมง (เวลาทำวัตรเย็นได้เปลี่ยนกลับไปเป็นค่ำในเวลา ๒ ทุ่ม ตามเดิม ตั้งแต่วันหลังวิสาขบูชา พ.ศ. ๒๕๐๒)

อนึ่ง ได้เสด็จไปทรงเป็นพระอุปัชฌายะที่วัดเขมาภิรตาราม ตามที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้าได้ทรงสั่งมอบไว้

ได้ทรงเป็นพระอุปัชฌายะ ให้อุปสมบทอุปสัมปทาเปกขะ ทั้งสิ้นรวม ๑๕๙๙

การพิเศษ

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้เสด็จไปบูชาปูชนียสถาน และดูการพระศาสนาที่ลังกา อินเดีย และพม่า ออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘ กลับถึงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๔๗๘

การหนังสือ

ชำระพระไตรปิฎก ฉบับสยามรัฐ พ.ศ. ๒๔๗๐ ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดฯ ให้ชำระจัดพิมพ์ ด้วยพระราชประสงค์ที่จะทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ทรงพระราชอุทิศพระราชกุศลถวายสนองพระเดชพระคุณ สมเด็จพระบรม

เชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงชำระ ๒ เล่ม คือ :—

เล่ม ๒๕ ขุทฺทกนิกาย ขุทฺทกปาฐ ธมฺมปท อุทาน อิติวุตฺตก สุตฺตนิปาต

เล่ม ๒๖ ขุทฺทกนิกาย วิมานวตฺถุ เปตวตฺถุ เถรคาถา เถรีคาถา

ชำระอรรถกถาชาดก ที่สมเด็จพระศรีสวรินทรา บรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า โปรดให้ชำระพิมพ์ในโอกาสที่มีพระชนมายุ ๖๐ พรรษาบริบูรณ์ รวม ๑๐ ภาค เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ ได้ทรงชำระภาคที่ ๓

ส่วนหนังสือที่ทรงรจนา หรือที่ยินดีกจากพระดำรัสด้วยมุขปาฐะมีเช่นต้นว่า

ศาสนาโดยประสงค์ (พิมพ์หลายครั้ง)

พระโอวาทธรรมบรรยาย ๒ เล่ม (พิมพ์หลายครั้ง)

ตายเกิดตายสูญ (พิมพ์หลายครั้ง)

ทศพิธราชธรรม พร้อมทั้งเทวตาทิสนอนุโมทนาคาถา และสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร และขัตติยพละ ถวายในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ในงานฉลองพระสุพรรณบัฏ ณ วัดบวรนิเวศวิหาร พ.ศ. ๒๔๙๓

พุทธศาสนคติ คณะธรรมยุต พิมพ์ในงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พ.ศ. ๒๕๐๐

บทความต่างเรื่อง รวมพิมพ์เป็นเล่มตั้งชื่อว่า "ความรู้เรื่องพระพุทธศาสนาตั้งแต่เบื้องต้น" (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทรทิพยนิภา พ.ศ. ๒๕๐๑)

พระธรรมเทศนาทศพิธราชธรรม ในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลปัจจุบัน พระธรรมเทศนาศราทธพรต ในคราวถวายพระเพลิงพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล และพระโอวาทในโอกาสต่าง ๆ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ครั้งนี้

พระธรรมเทศนา "วชิรญาณวงศ์เทศนา" รวม ๔๕ กัณฑ์ ที่คณะธรรมยุตพิมพ์เป็นเล่ม และมหามกุฏฯ พิมพ์เป็นคัมภีร์ "มหามกุฏฯ เทศนา" ในคราวพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระสังฆราชเจ้าครั้งนี้

ทีฆาวุคำฉันท์ (พิมพ์หลายครั้ง)

สมณศักดิ์

ทรงได้รับพระราชทานตั้ง เลื่อน และสถาปนาสมณศักดิ์โดยลำดับดังต่อไปนี้ :—

ในรัชกาลที่ ๕

พ.ศ. ๒๔๓๙ เป็นพระสุคุณคณาภรณ์ ที่พระราชาคณะ

พ.ศ. ๒๔๔๖ เป็นพระญาณวราภรณ์ มีสมณศักดิ์เสมอตำแหน่งเทพพิเศษ

ในการพระราชทานเพลิงพระศพ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าอรไทยเทพกัญญา ณ พระเมรุ วัดเทพศิรินทราวาส เมื่อวันที่ ๒๓ มกราคม ๒๔๔๙ ได้มีกำหนดให้ทรงอ่านพระอภิธรรมนำพระศพ ได้มีเรื่องเกิดขึ้นในครั้งนั้น ตามที่ได้เคยมีรับสั่งเล่าแก่หลายท่าน เลือกเก็บรวมใจความว่า เมื่อจะทรงออกจากวัด (บวรนิเวศ ฯ) เจ้าหน้าที่สังฆการีได้มาตาม เพราะสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง ได้เสด็จไปทรงรออยู่แล้ว จึงทรงตรวจดูฎีกานิมนต์ของสังฆการีปรากฏว่า ยังไม่ถึงเวลาตามกำหนดในฎีกาจักต้องเสด็จไปถึงก่อนและทันตามเวลาในฎีกานั้น แต่อย่างไรก็ตาม เป็นอันเสด็จไม่ทันเวลาเสด็จพระราชดำเนินถึง ซึ่งเป็นเหตุก่อผล จนถึงได้ตกลงพระหฤทัยที่จะไม่เกี่ยวข้องกับราชการอีก จึงทรงทูลลาและได้ทรงส่งพัดหลวงคืน แต่ไม่ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต ในพรรษกาล พ.ศ. ๒๔๕๑ ได้เสด็จไปทรงจำพรรษาที่วัดท้ายยอ เมืองสงขลา ในคราวนั้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า มีรับสั่งขอให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงสืบดังความในลายพระหัตถ์กราบทูล (พบในแฟ้มบนตำหนักจันทร์) ว่า

ศาลาว่าการมหาดไทย
วันที่ ๒๒ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๒๗

กราบทูล ทราบฝ่าพระบาท

ตามที่มีประสงค์จะทราบว่า หม่อมราชวงษ์พระชื่น พักอยู่ที่ใดนั้น เกล้า ฯ ได้ทราบจากพระยาชลบุรานุรักษ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลนครศรีธรรมราช ว่า หม่อมราชวงษ์พระชื่น พักอยู่ที่วัดกลาง เมืองสงขลา แต่เมื่อพระยาชลบุรานุรักษ์ จะเข้ามากรุงเทพ ฯ หม่อมราชวงษ์พระชื่น กำลังหาเรือจะไปเมืองพัทลุง

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

ดำรงราชานุภาพ

ครั้นวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ศกนั้น กระทรวงมหาดไทยจึงได้รับแจ้งเข้ามา ตามเอกสารบนตำหนักจันทร์ ว่าดังนี้ :—

สำเนาที่ ๘๑๘๒ กระทรวงมหาดไทย รับวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ศก ๑๒๗

ที่ ๓

กระทรวงมหาดไทย กรุงเทพ ฯ

พระญาณวราภรณ์ได้มาถึงเมืองพัทลุง ๑ วัน แล้วกลับไปพักประจำพรรษา อยู่ที่วัดเกาะยอ เมืองสงขลา

ขุนอักขรา

การเสด็จกลับเข้ามา กล่าวกันว่า เพราะมีคำสั่งเรียกเป็นทางราชการ ปรากฏว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงได้พระราชทานอภัย (จะเป็นเพราะทรงทราบเหตุหรือเพราะทรงพระเมตตาไม่ปรากฏ) พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร ได้รับสั่งเล่าว่า ในคราวเสด็จ ฯ พระราชทานผ้าพระกฐินหลวงที่วัดบวรนิเวศ ฯ สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงรับสั่งถามสมเด็จพระมหาสมณเจ้าว่า "ขรัวชินเดียวนี้อยู่ที่ไหน" สมเด็จพระมหาสมณเจ้าทูลว่า "อยู่ที่กุฏี" สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงโปรดให้ทูลกระหม่อมอัษฎางค์ ฯ เชิญไตรไปถวายแทนพระองค์ แสดงว่าได้ทรงพระราชทานอภัยแล้ว ท่านผู้หนึ่งเคยเล่าว่า สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง (ทรงพระราชปรารภเหตุอย่างหนึ่ง) รับสั่งถึงสมเด็จพระสังฆราชเจ้าว่า "เป็นพระหายาก จะคิดขึ้นไปถึงไหน ๆ"

ในรัชกาลที่ ๖

พ.ศ. ๒๔๕๔ พระราชทานพัดยศเดิม คงเข้ารับราชการตามตำแหน่งเดิม (เมื่อวันที่ ๑๙ มิถุนายน)

พ.ศ. ๒๔๕๕ เลื่อนขึ้นมีสมณศักดิ์พิเศษ เสมอตำแหน่งธรรมในราชทินนามเดิม

พ.ศ. ๒๔๖๔ สถาปนาเลื่อนเป็นพระราชาคณะมีสมณศักดิ์เสมอตำแหน่งธรรมพิเศษ มีราชทินนามตามจารึกในสุพรรณบัฏขึ้นต้นเหมือนอย่างเดิม (ได้มีพระราชประสงค์จะทรงยกย่องมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๓ แต่ได้ทรงกราบทูลสมเด็จพระมหาสมณเจ้าขอพระราชทาน ไม่รับยศ ที่จะทรง พระกรุณา โปรดพระราชทานนั้นเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้าสิ้นพระชนม์แล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดให้สถาปนาเลื่อนขึ้นดังกล่าว เอกสารบนตำหนักจันทร์)

ในรัชกาลที่ ๗

พ.ศ. ๒๔๗๑ ทรงพระกรุณาโปรดให้สถาปนาให้เป็นสมเด็จพระราชาคณะ มีราชทินนามตามจารึกในสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ ฯ เจ้าคณะใหญ่ฝ่ายธรรมยุติกา (ปรากฏในเอกสารเรื่องสถาปนาว่า ราชทินนามที่กราบบังคมทูลมีหลายนาม คือ วชิรญาณวงศ์วชิรญาณวราภรณ์ วชิรญาณวรางกูร และในการที่จะสถาปนาครั้งนี้ได้มีพระราชประสงค์ ทรง

เห็นว่าควรเป็นสมเด็จพระราชาคณะ ได้มีพระราชดำรัสแก่เสนาบดีกระทรวงธรรมการให้ไปทูลสมเด็จพระสังฆราชเจ้า[๑] ได้ความว่า ไม่สมัคร สมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเห็นว่า ถึงไม่สมัครแต่ถ้าทรงตั้งก็ไม่ขัดข้อง ได้ทรงพระราชดำริถึงชื่อสมเด็จพระราชาคณะพิเศษนี้ ทรงเห็นว่า สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์เหมาะดี)

ในรัชกาลที่ ๘

พ.ศ. ๒๔๘๘ ประกาศสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชในราชทินนามเดิม (ดำรงตำแหน่งสกลมหาสังฆปริณายกประธานาธิบดีแห่งสังฆมณฑลทั่วราชอาณาจักร เมื่อวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๔๘๘)

ในรัชกาลปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๔๙๓ ประกาศเฉลิมพระนามสมเด็จพระสังฆราชให้เต็มพระเกียรติยศ ตามพระราชประเพณี เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๓ เนื่องในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ตามจารึกในพระ

---

๑ *พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า*

สุพรรณบัฏ ขึ้นต้นพระนามเหมือนอย่างเดิม (พระปลัดขวา ซ้าย
เลื่อนขึ้นเป็นพระราชาคณะ) และในพระราชพิธีเฉลิมพระชนม
พรรษาศกนั้น ทรงได้รับพระราชทานพัดแฉกงา ซึ่งเป็นพัดที่เคย
พระราชทานเจ้าคณะใหญ่คณะธรรมยุตสืบกันมาตั้งแต่ต้น

ประชวรใหญ่ครั้งแรก

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ประชวรโรคนิ่วในถุงน้ำดี ต้องเสด็จไปประทับ ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ แพทย์ได้ถวายการผ่าตัด ๒ ครั้ง ตัดถุงน้ำดีออก ต่อมา พระบรมวงศานุวงศ์ คณะศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือ ได้ดำเนินการสร้างตึกสำหรับพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธขึ้น ๑ หลัง ให้แก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นที่ระลึกในการหายประชวรครั้งต้น แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๖ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ประทานนามว่า "ตึกสามัคคีพยาบาร" โปรดใช้คำว่า "พยาบาร" ซึ่งเป็นศัพท์บาลีที่มีอยู่แล้ว (พยาปาร หรือ อยาปาร แปลว่า ขวนขวาย, ช่วยธุระ,กิจกรรม) แทนคำว่า "พยาบาล" ซึ่งเป็นศัพท์ผูกใหม่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธีเปิดตึกนี้ ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๖

เวลา ๑๖.๓๐ น. เมื่อเสด็จ ฯ เข้าสู่กระโจมพิธีแล้ว พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต อุปนายก ผู้อำนวยการสภากาชาดไทย ทูลเกล้า ฯ ถวายพัดกาชาดสมนาคุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับ ทรงถวายแด่สมเด็จพระสังฆราชเจ้า อุปนายกผู้อำนวยการกราบบังคมทูลรายงานการสร้างตึก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสตอบ ทรงไขกุญแจเปิดตึก เสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรภายในตึก แล้วประทับทรงสดับพระสงฆ์ราชาคณะ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ เสร็จแล้วเสด็จ ฯ กลับ

คำกราบบังคมทูล
ของอุปนายกผู้อำนวยการสภากาชาดไทย
แด่
องค์พระบรมราชูปถัมภกสภากาชาดไทย
ในการพิธีเปิดตึก "สามัคคีพยาบาร"
วันจันทร์ที่ ๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๘๖

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

เมื่อสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ประชวรหนัก จนถึงต้องเสด็จไปให้แพทย์ทำการผ่าตัด และรักษาพระองค์อยู่ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เป็นเวลากว่า ๓ เดือน ในพ.ศ. ๒๔๘๒ นั้นได้มีพระมหาเถรานุเถระภิกษุสามเณร พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ และสาธุชนผู้ที่มีและทรงมีความเคารพนับถือในสมเด็จพระสังฆราช เสด็จและไปเยี่ยมฟังพระอาการเสมอ

บรรดาผู้ไปฟังพระอาการ ได้สังเกตเห็นว่า โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ มีตึกสำหรับพยาบาลพระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะเพียงหลังเดียวและเล็ก ไม่พอแก่จำนวนผู้อาพาธ ได้บังเกิดศรัทธาจะอุปการสงเคราะห์ จึงได้ร่วมใจกันบริจาคทรัพย์ เพื่อสร้าง

ตึกพยาบาลสำหรับพระภิกษุสามเณรอาพาธ ให้แก่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เพื่อบรรเทาความขาดแคลนนี้ และเป็นที่ระลึกแสดงความโสมนัสยินดีในการหายประชวรของสมเด็จพระสังฆราช

การออกแบบ และควบคุมการก่อสร้างตึกพยาบาลนี้ กรมโยธาเทศบาลได้เอื้อเฟื้อจัดทำให้โดยตลอด

ตึกหลังนี้มีขนาดยาว ๓๗ เมตร กว้าง ๘ เมตร สูง ๘ เมตร เป็นตึก ๒ ชั้น มีระเบียงด้านหน้า และมีมุขทั้งชั้นบนและชั้นล่างภายใน ตัวตึก มีห้องโถงใหญ่เหมือนกันทั้ง ๒ ชั้น บรรจุเตียงคนไข้ได้ ๓๓ เตียง และมีห้องขนาดย่อมสำหรับ เตียงเดี่ยวอีก ๔ ห้อง นอกจากนั้น มีห้องน้ำ ห้องเก็บของ กับห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ สรุปความแล้ว พอจะกราบบังคมทูลได้ว่า เมื่อเปิดตึกพยาบาลหลังนี้แล้ว พระภิกษุสามเณรผู้อาพาธและมาให้รักษาพยาบาลที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ จะได้รับความสะดวกสบายเพิ่มขึ้นอีกมาก

ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างตึกหลังนี้ รวมทั้งค่าติดตั้งไฟฟ้าและประปา เป็นเงินทั้งสิ้น ๕๙๘,๕๐๐ บาท

ส่วนเครื่องสุขภัณฑ์ และสิ่งของเครื่องใช้ประจำตึก รวมทั้งเตียงคนไข้ก็เป็นของผู้มีใจกุศล จัดหามาให้เช่นเดียวกัน

เฉพาะตัวเงินที่ผู้ศรัทธาส่งมาช่วย ในการสร้างตึกพยาบาลนั้น เท่าที่ได้รับไว้แล้วถึงบัดนี้ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๙๑๗,๐๗๔ บาท ๔๓ สตางค์ เมื่อหักค่าก่อสร้างและเครื่องอุปกรณ์

กับทั้งเวชภัณฑ์ประจำตึก จำนวน ๖๒๙,๓๕๗ บาท ๓๔ สตางค์ ออกแล้ว คงมีเงินเหลือในบัดนี้ ๒๘๗,๗๑๓ บาท ๙ สตางค์ เงินจำนวนนี้ จะได้ซื้อสิ่งของที่ยังขาดอยู่และรักษาไว้เป็นทุน เพื่อเก็บดอกผลบำรุงตึกนี้และเลี้ยงพระภิกษุสามเณรผู้อาพาธต่อไป

ตึกพยาบาลหลังนี้ สร้างขึ้นได้สำเร็จด้วยความสามัคคีร่วมใจกันในหมู่สาธุชน ผู้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนา และเคารพนับถือสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราช โดยเหตุนั้น สมเด็จพระสังฆราชจึงได้ทรงขนานนามประทานว่า "ตึกสามัคคีพยาบาร"

การที่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินี ทรงพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาประทับเป็นประธานในวันนี้ ย่อมเป็นศุภนิมิตที่ตึกสามัคคีพยาบารจะได้เป็นสถานที่ปลดเปลื้องโรคาพยาธิ ให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้สืบพระศาสนา และเป็นที่ชื่นชมโสมนัสต่อสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ พระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก ผู้ทรงเป็นต้นเหตุแห่งความศรัทธาในการสร้างตึกนี้

บัดนี้ ได้เวลาสมควรแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานอัญเชิญเสด็จใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงไขกุญแจเปิดตึกสามัคคีพยาบาร เพื่อเป็นเกียรติ และเป็นสวัสดิมงคลแก่บรรดาทายก ทายิกา และสภากาชาดไทยสืบไป

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะ

พระราชดำรัส
ในพิธีเปิดตึก "สามัคคีพยาบาร"
๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๖

ในโอกาสที่ได้มาประกอบพิธีเปิดตึก "สามัคคีพยาบาร" ในวันนี้ ข้าพเจ้าขอแสดงความชื่นชมและอนุโมทนาในกุศลเจตนาของท่านทั้งปวง ที่ได้ร่วมกันบริจาคทุนทรัพย์สร้างตึกเพื่อเป็นพยาบาลสถานสำหรับภิกษุสงฆ์นี้ขึ้น ซึ่งนอกจากจะเป็นการเกื้อกูลแก่กิจการของสภากาชาดไทยส่วนหนึ่งแล้ว ยังเป็นอนุสรณ์และองค์พยานอันเหมาะสม แสดงว่า สมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ องค์พระสังฆราชนั้น เป็นที่เคารพรัก และนับถืออยู่เพียงไรอีกด้วย

อันคุณประโยชน์ ซึ่งองค์สมเด็จพระสังฆราชทรงบำเพ็ญแก่ศาสนจักรของเรามีอยู่เพียงไรนั้น เป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว พระจริยาวัตรส่วนพระองค์ ก็ประกอบด้วยพระเมตตา กรุณา และสัมมาปฏิปทาเป็นที่ตั้ง ฉะนั้น ที่ได้จัดการสร้างตึกสามัคคีพยาบารขึ้นถวายนี้ ก็เหมาะสมเป็นเครื่องแสดงพระเมตตาแก่ภิกษุสงฆ์อันจะเจ็บไข้ได้ป่วย สมพระจริยาวัตรนั้นอยู่แล้ว เชื่อว่าคงจะทรงอนุโมทนาด้วย

บัดนี้ ได้เวลาแล้ว จะได้ประกอบพิธีเปิดตึก ขอให้ตึก "สามัคคีพยาบาร" นี้ จงสถิตอยู่โดยสถาพร เป็นอนุสรณ์ใน พระเมตตาของสมเด็จพระสังฆราช อำนวยประโยชน์ในการรักษา พยาบาลแก่ภิกษุสงฆ์ สมตามปณิธานของท่านผู้บริจาคทั้งหลาย สืบไป เทอญ

ประชวรใหญ่ครั้งที่ ๒

ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๙ ได้เริ่มประชวรพระโรคบิด ตั้งแต่ ต้นเดือนมกราคม ต่อมากลายเป็นพระอันตะ (ลำไส้) อักเสบ มีพระโลหิตเวลาลงพระบังคนหนัก ต้องเสด็จไปประทับที่ตึก สามัคคีพยาบาร โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ นายแพทย์ได้ถวาย การผ่าตัดพระนาภี ๒ ครั้ง ตามรายงานของแพทย์แสดงว่า ครั้งแรก ผ่าตัดแผลที่พระอันตะออก เพราะทำให้พระโลหิต ออกมาก ไม่มีทางจะทำให้หยุดได้ด้วยวิธีอื่น ครั้นแล้ว พระอันตะส่วนหนึ่งเกิดยึดพันกับพระกิโลมกะ (พังผืด) ใน พระนาภี ต้องถวายการผ่าตัดกิโลมกะนั้นออกเป็นครั้งที่ ๒ พระชนมชีพได้ผ่านพ้นอันตรายมาได้

พระราชอุปัธยาจารย์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ

พระบรมราชชนนีนาถ ได้เสด็จ ฯ เยี่ยมพระอาการในคราวประชวรนี้หลายครั้ง และได้พระราชทานพระบรมราชปถัมภ์โดยตลอด ทราบว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้มีพระราชปณิธานอย่างแน่นอนว่า เมื่อสมเด็จพระสังฆราชเจ้าหายประชวรจะทรงผนวช และสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ก็หายประชวรได้อย่างน่าประหลาด จึงได้ตกลงพระราชหฤทัยจะทรงผนวช ด้วยมีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าที่ทรงถือว่า ได้ทรงมีคุณูปการส่วนพระองค์มามาก เป็นพระอุปัชฌายะสนองพระเดชพระคุณพระราชบุรพการี ตามคตินิยมราชประเพณี ได้เสด็จ ฯ มาเฝ้าถวายเครื่องสักการะ แสดงพระองค์เป็นอุปสัมปทาเปกข์ (ผู้ประสงค์อุปสมบท) ในสำนักสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ณ พระอุโบสถวัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๔๙๙

ครั้นถึงวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๔๙๙ ได้เสด็จออกทรงผนวช ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในสังฆสมาคม ๓๐ รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้า พระราชอุปัธยาจารย์ เป็นประธานในอุปสมบทกรรม เสร็จเวลา ๑๖.๒๓ นาฬิกา แล้วเสด็จ ฯ พระอุโบสถพระพุทธรัตนสถาน ทรงประกอบการทัฬหีกรรมตามขัตติยราชประเพณีในสังฆสมาคม ฝ่ายธรรมยุต ๑๕ รูป มีสมเด็จพระสังฆราชเจ้าทรงเป็นประธาน เสร็จ เวลา ๑๗.๔๓ นาฬิกา แล้วเสด็จ ฯ โดยรถพระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จพระสังฆราชเจ้าสู่วัดบวรนิเวศวิหาร ในท่ามกลางประชาชนที่มา

เฝ้าชมพระบารมีอย่างแน่นขนัด สองฟากถนนตลอดถึงวัด ได้ทรงดำรงสมณเพศ ประทับทรงปฏิบัติพระธรรมวินัยอยู่ใน สำนักสมเด็จพระสังฆราชเจ้า ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ตลอด ๑๕ ราตรี ทรงลาผนวช ณ วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

ในระหว่างทรงผนวช ได้ทรงปฏิบัติกิจวัตรของพระภิกษุ โดยครบถ้วนและเคร่งครัด ปรากฏว่า ก่อนแต่ทรงผนวช ได้ทรงเตรียมพระองค์ ทรงอ่านพระวินัย ทรงทดลองปฏิบัติ และมีพระราชดำริว่า เวลาที่ทรงผนวชมีน้อย จึงทรงมีพระราช ประสงค์ปฏิบัติพระวินัยและกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เป็นที่ปีติ โสมนัสของประชาชนทั่วไป สมดังที่สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ได้มีพระดำรัสถวายพระพร เมื่อเสด็จ ฯ ขึ้นเฝ้าทรงทูลลาเพื่อ ทรงลาผนวช ณ พระตำหนักบัญจบเบญจมา วันที่ ๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙ ว่า

"บุญกุศลอันใดที่อาตมภาพได้ประพฤติชอบ ด้วย กาย วาจา ใจ ขอถวายส่วนบุญส่วนกุศลเหล่านั้น แด่ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ขอสมเด็จ พระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า จงทรงอนุโมทนา ส่วนกุศลที่ได้ถวายนั้น ให้เหมือนกับทรงทำด้วยพระองค์ เองแล้ว ทรงสถิตอยู่เป็นสุขปราศจากทุกข์ ทุกทิพา ราตรีกาล ทรงเห็นแต่การที่เจริญทุกเมื่อ อย่าทรงเห็น

การที่เสื่อมทราม แม้แต่น้อยหนึ่งเลย พร้อมทั้งความเจริญด้วย พระชนมายุ วรรณะ สุขะ พละ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตลอดไป สิ้นกาลนาน

ในการทรงผนวชคราวนี้ อาตมภาพไม่ชอบใจตัวเองอยู่ เพราะได้ทำอะไรถวายไม่ได้เต็มที่ เพราะต้องเจ็บเสีย จนบัดนี้ก็ยังไม่หาย แต่ส่วนสมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารเจ้า ได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจได้ดีเต็มที่ ที่แสดงให้เห็นได้ ก็คือ คนที่นับถือพระพุทธศาสนา ทั้งในประเทศ ทั้งนอกประเทศ อนุโมทนาตลอดทั่วถึงกัน และหวังความเจริญ ความสุข แด่ สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ให้ทรงเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป เพื่อเป็นขวัญใจของบ้านเมือง และของผู้นับถือพระพุทธศาสนา

ว่าถึงบารมี น่าจะทรงทราบ ศัพท์ที่ว่า บารมี หมายความว่า เก็บความดี หรือทำความคุ้นเคยกับความดีให้เกิดขึ้น ตรงกันข้ามกับอาสวะ คือ เก็บความชั่วหรือทำความชั่วให้เกิดพอกพูนขึ้น บารมี ไม่ใช่บุญกุศลโดยตรง บุญกุศลที่บุคคลได้ทำแล้ว ก็ให้ผลเป็นสุขตามคราวตามสมัย แต่ความคุ้นเคยหรือความเก็บ

ความดีไว้นั้น เป็นบารมี ตรงกันข้ามกับการทำชั่ว ทำร้าย เสียหาย ที่เป็นบาป นั่นก็ให้ผลชั่วร้ายแก่ผู้ทำตามคราวตามสมัย แต่ว่าผู้ทำยังคุ้นเคยอยู่กับความชั่วหรือบาปนั้น นี่เป็นส่วนอาสวะ บารมีเกิดขึ้นได้เพราะรู้ดีรู้ชอบ อาสวะเกิดขึ้นได้เพราะรู้ชั่วรู้ผิด เพราะฉะนั้น ในที่สุดบารมีจึงชนะอาสวะ

ขอพระบารมีทั้งหลาย จงเจริญยิ่งแด่สมเด็จพระบรมบพิตรพระราช สมภารเจ้า"

ทรงกรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดสถาปนาสมณศักดิ์และฐานันดรศักดิ์ สมเด็จพระราชอุปัธยาจารย์เป็น สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ฯ ประกอบพระราชพิธี ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๔๙๙ ได้ถวายพัดมหาสมณุตตมาภิเษก ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เศวตฉัตร ๓ ชั้น ได้เปลี่ยนเป็นฉัตรตาดทอง (หรือฉัตรตาดสีทอง) ๕ ชั้น สำหรับฐานันดรศักดิ์ กรมหลวง ฯ

อภิธชมหารัฏฐคุรุ

รัฐบาลแห่งสหภาพพม่า ได้ถวายการเฉลิมพระสมณศักดิ์ "อภิธชมหารัฏฐคุรุ" ซึ่งเป็นสมณศักดิ์สูงสุดของสหภาพพม่าแด่ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า นายกรัฐมนตรีพม่า ซึ่งได้รับเชิญมาร่วมในงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษในประเทศไทย ได้มาประกอบพิธีถวาย ณ พระอุโบสถ วัดบวรนิเวศวิหาร เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๐๐

พระกรณียะพิเศษในรัชกาลที่ ๕

ถวายเทศนาพิเศษ บุรพทิศานมัสนธรรม ในการพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพระราชพิธีจตุตถรัชทวิธาภิเษกสมโภช เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ร.ศ. ๑๒๒ (พ.ศ. ๒๔๔๖)

เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินกลับจากยุโรป ครั้งที่ ๒ ได้เสด็จ ฯ แวะเยี่ยมเมืองตราด (ซึ่งได้กลับคืนจากยึดครองของต่างชาติมาเป็นของไทย) ในวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๔๕๐ และได้เสด็จเยี่ยมเมืองจันทบุรี ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๐

ได้ทรงเป็นประธานพระสงฆ์รับเสด็จ ในฐานะเป็นเจ้าคณะมณฑลทั้ง ๒ เมือง

พระกรณียะพิเศษในรัชกาลที่ ๖

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า โปรดให้ออกไปเมืองเพชรบุรี เป็นประธานในการประกอบพิธีทำน้ำพระกระยาสนาน ที่วัดพระมหาธาตุ เพชรบุรี พิธีเริ่มตั้งแต่วันที่ ๑๕ จนถึงวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ (เอกสารบนพระตำหนักจันทร์)

อนึ่ง ในพระบรมราชโองการ แสดงพระราชประสงค์เป็นพระราชพินัยกรรม ในการที่จะจัดงานพระบรมศพ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๖) วันที่ ๑๐ เดือนพฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๓ ข้อ ๑๔ ว่า

> "๑๔. การอ่านพระอภิธรรมนำพระบรมศพ ถ้าสิ้นสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส และพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นชินวรสิริวัฒน์ ไปแล้ว ขอให้นิมนต์พระญาณวราภรณ์ (ม.ร.ว. พระชื่น) วัดบวรนิเวศ ....."

เวลานั้น ทรงมีสมณศักดิ์ เสมอตำแหน่งธรรม (ยังไม่ถึงเจ้าคณะรอง ซึ่งโปรด ฯ สถาปนา ใน พ.ศ. ๒๔๖๔) จึงเป็นพระเกียรติ ที่ทรงได้รับพระราชทานอย่างสูงยิ่ง.

พระกรณียะพิเศษในรัชกาลที่ ๗

ถวายเทศนาพิเศษ อปจายนานิสํสกถา ในการพระราชกุศลทักษิณานุประทาน ณ พระที่นั่งอัมรินทรวินิจฉัย เนื่องในมหามงคลสมัย กรุงเทพพระมหานครเจริญมาโดยลำดับ นับได้ ๑๕๐ ปี

พระกรณียะพิเศษในรัชกาลที่ ๘

ถวายธรรมบรรยายเรื่องบวช โดยพระราชประสงค์ ดังสำเนาพระราชหัตถเลขา ดังต่อไปนี้ :—

พระที่นั่งบรมพิมาน

วันที่ ๑๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

ทูลสมเด็จพระสังฆราช

ด้วยหม่อมฉัน มีประสงค์ใคร่จะได้อ่านแนวการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นการเตรียมตัวและช่วยเหลือในการที่จะอุปสมบทในกาลต่อไป ครั้นจะค้นหาอ่านจากตำราจำนวนมากก็มีเวลาน้อย ถ้าจะได้รับสังฆราชานุเคราะห์ให้ได้ศึกษาจากตำราง่าย ๆ และเป็นทางลัด โดยจัดขึ้นเป็นกัณฑ์ ๆ ไม่มากมายนัก พอหาโอกาสอ่านได้เดือนละกัณฑ์ กว่าจะถึงเวลาอุปสมบทของหม่อมฉันก็จะได้รับความสะดวก หนังสือเรื่องนี้ต้องการได้อ่านทั้งในเวลาพักอยู่ในเมืองไทย และแม้ไปพักอยู่ในต่างประเทศ จึงทูลขอพระดำริและสังฆราชานุเคราะห์มา

ขอถวายนมัสการ

อานันทมหิดล

ได้ทรงเลือกพระเถรานุเถระให้ช่วยกันเรียบเรียงเป็นกัณฑ์ ๆ ได้ทรงรจนาเรื่องบวชถวายเป็นกัณฑ์แรก แต่ก็มีโอกาสทำถวายได้เพียงกัณฑ์เดียวเท่านั้น

พระกรณียะพิเศษในรัชกาลปัจจุบัน

ถวายศาสโนวาทและเบญจศีล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคราวแสดงพระองค์เป็นพุทธมามกะ ณ พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๘๙

ทรงเป็นประธานพระสงฆ์ ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ระหว่าง วันที่ ๔—๘ พฤษภาคม ๒๔๙๓ ในพระราชพิธีนี้ ได้ถวายพระครอบพระกริ่ง กับพระครอบยันต์นพคุณ ณ มณฑปพระกระยาสนาน ถวายพระธรรมเทศนาทศพิธราชธรรม ฯ

ถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ์ ซึ่งประสูติ ณ วันจันทร์ ที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๔๙๕

ถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินทรเทพรัตนสุดา ซึ่งประสูติ ณ วันเสาร์ที่ ๒ เมษายน ๒๔๙๘

ถวายพระนามสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ซึ่งประสูติ ณ วันพฤหัสบดีที่ ๔ กรกฎาคม ๒๕๐๐

ถวายพระนามพระพุทธนาราวันตบพิตร ที่ได้ทรงสถาปนาและโปรดให้นำมา เมื่อเสด็จ ฯ ถวายพุ่ม วันที่ ๑๒

กรกฎาคม ๒๕๐๐ เพื่อประดิษฐานไว้ ณ พระปั้นหย่า อันเป็นที่เสด็จประทับบำเพ็ญสมณปฏิบัติ ในระหว่างทรงผนวช

ถวายพระนามพระโพธิ์ใต้แม่ว่า พระโพธิมหัยยาเขตสุชาตภูมินาถรัฐศาสนสถาวรางกูร เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๑

งานบำเพ็ญกุศลพิเศษ

ฉลองพระชนมายุ ครบ ๖๐ ปีบริบูรณ์ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๕

ฉลองยุคเมื่อทรงครองวัดมาได้ ๑๔ ปี เสมอพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงครองวัดขณะทรงผนวช ในวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๗๘

ฉลองพระชนมายุครบ ๗๒ ปีบริบูรณ์ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๗

ฉลองพระสุพรรณบัฏ เฉลิมพระนาม สมเด็จพระสังฆราช ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๓

ฉลองพระชนมายุครบ ๘๐ พรรษาบริบูรณ์ ๒๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงบำเพ็ญถวาย คณะรัฐมนตรีโดยเสด็จพระราชกุศล

ฉลองพระชนมายุครบ ๘๔ พรรษาบริบูรณ์ และฉลองพระ

ชมมายุที่ได้ทรงฟื้นจากประชวรใหญ่ ทรงปฏิบัติหน้าที่พระราชอุปัธยาจารย์ได้ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๔๙๙

ฉลองพระสุพรรณบัฏกรมหลวง (พระราชพิธี) ๒๑ ธันวาคม ๒๔๙๙

ประชวรครั้งอวสาน

หลังจากประชวรครั้งใหญ่ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าได้ประชวรกระเสาะกระแสะ พระวรกายทรุดโทรมเรื่อยมา แต่อาศัยที่ได้ถวายการรักษาพยาบาล และประคับประคองเป็นอย่างดีอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับมีพระหฤทัยเข้มแข็ง ปล่อยวาง จึงทรงดำรงพระชนม์มาได้โดยลำดับ จนถึงเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๑ จึงปรากฏพระอาการประชวรมาก มีพระโลหิตออกก็ยังคนหนัก ต้องรับนำเสด็จสู่ตึกสามัคคีพยาบาร โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ต่อมาในเดือนกันยายน ๒๕๐๑ เริ่มปรากฏพระอาการเป็นอัมพาต แพทย์สันนิษฐานว่า เส้นพระโลหิตในสมองตีบตัน แต่ต่อมาพระอาการค่อยดีขึ้นบ้าง แล้วก็กลับทรุดหนักลงโดยลำดับ

พระราชทานพัดรัตนาภรณ์ชั้น ๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินถวายพัดรัตนาภรณ์ ชั้น ๑ เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๐๑

ส่วนในรัชกาลอดีต ในรัชกาลที่ ๕ ไม่พบหลักฐาน ในรัชกาลที่ ๖ ได้พบหลักฐานเพียงว่า เตรียมพัดรัตนาภรณ์ ชั้น ๓ สำหรับพระราชทาน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔ และได้รับพระราชทานพัดรัตนาภรณ์ ชั้น ๒ เมื่อไร ยังไม่พบหลักฐาน ในรัชกาลที่ ๗ ได้รับพระราชทานพัดรัตนาภรณ์ ชั้น ๑ เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๑

ปัจฉิมกาล

ครั้นเวลาหลังเที่ยงคืน ของวันที่ ๑๐ นับเป็นวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ ฯ ประทับหน้าพระแท่นบรรทมในห้องประชวร

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้สิ้นพระชนม์ เมื่อเวลา ๐๑.๐๘ น. มีพระชนมายุ ๘๕ พรรษา ๑๑ เดือน และ ๑๙ วัน

การพระศพ

เวลาเช้าวันนั้น เชิญพระศพกลับสู่วัดบวรนิเวศวิหาร เชิญขึ้นสู่พระตำหนักจันทร์ ชั้นบน ครั้นเวลาบ่าย พระบาทสมเด็จ

พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จ ฯ ถวายน้ำสรงพระศพ แล้วเชิญพระศพลงสู่โกศ เชิญขึ้นประดิษฐานเหนือชั้นแว่นฟ้า ภายใต้ฉัตรตาดสีทอง ๕ ชั้น ณ พระตำหนักเพ็ชร ประกอบพระลองทองน้อย แวดล้อมด้วยเครื่องสูงตามพระเกียรติยศ พระสงฆ์สดับปกรณ์

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้มีพระราชพิธีธรรม สวดพระอภิธรรม กลางวันกลางคืน กำหนด ๓๐ วัน ให้ไว้ทุกข์ในพระราชสำนัก ๓๐ วัน

ในทางราชการ ได้มีประกาศให้สถานที่ราชการทุกแห่งลดธงครึ่งเสา ๓ วัน และให้ข้าราชการไว้ทุกข์มีกำหนด ๑๕ วัน

อนึ่ง ทางฝ่ายรัฐบาล มีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นประธาน ได้มาเฝ้าถวายความเคารพพระศพในคืนวันสิ้นพระชนม์นั้นแต่เวลาสว่าง ได้กราบบังคมทูลแสดงความเศร้าสลดใจได้รับสนองพระราชกรณียในการต่าง ๆ ตลอดถึงการพระเมรุโดยความเคารพเอื้อเฟื้อ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายในสัตตมวารที่ ๑ ในวาระ ๕๐ วัน ๑๐๐ วัน เป็นงานหลวงโดยลำดับ พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ สมาคมและองค์การต่าง ๆ และพระสงฆ์ ได้มาทรงบำเพ็ญและบำเพ็ญกุศลถวาย ประชาชนและนักเรียนโรงเรียนต่าง ๆ ตลอดถึงทูตานุทูต ได้มาถวายสักการะพระศพต่อเนื่อง

กันเป็นอันมาก และเมื่อพ้นกำหนดสวดอภิธรรมของหลวงแล้ว วัดธรรมยุตในจังหวัดพระนคร — ธนบุรี ได้จัดพระมาสวดพระอภิธรรมถวายจนถึงร้อยวัน ต่อจากนั้น พระภิกษุสามเณรวัดบวรนิเวศวิหาร ได้ผลัดเปลี่ยนกันสวดถวายต่อมาทุกคืน และผลัดเปลี่ยนกันเฝ้าพระศพทั้งกลางวันทั้งกลางคืน จนถึงวาระพระราชทานเพลิงพระศพ

คณะสงฆ์ก็ได้ประชุมกันสวดมนต์อุทิศถวายทั่วสังฆมณฑล เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๐๒

เมื่อครบรอบปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จ ฯ มาประทับเป็นประธานในการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวาย ณ วันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า ทรงหนักแน่นเคร่งครัด ละเอียดถี่ถ้วนในพระธรรมวินัย มีพระอัธยาศัยตรง มีพระวาจาและการปฏิบัติตรงไปตรงมา มีพระหฤทัยเข้มแข็ง ประกอบด้วยยุติธรรม แน่วแน่เป็นหนึ่ง น้อมไปในความปล่อยวาง ไม่ทรงสะสม ทรงบำเพ็ญการบริจาคเสมอ โดยปกติได้ประทานฉลากให้พระภิกษุสามเณรทั้งวัดจับเลือกบริขาร ปีละ ๒ ครั้ง คือในวันมหาปวารณา ถวายพระกุศล พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และในวันตรงกับวันประสูติ พอพระหฤทัยในทาง

ลูขัปปมาณิกา ปฏิบัติพระองค์อย่างพระธรรมดาสามัญ รักษาสมณสารูป และระเบียบ ทรงเห็นกาลไกล ตลอดถึงฐานะอฐานะ สิ่งที่ทรงทักไว้ว่าอย่างไร ไม่ค่อยพลาด ทรงศึกษาพระธรรมวินัยด้วยการใช้วิจารณ์เหตุผล และด้วยการปฏิบัติ อันพึงเห็นได้จากพระนิพนธ์ต่าง ๆ ทรงมุ่งสามัคคีในสังฆมณฑล ให้เป็นธรรมสามัคคี วินัยสามัคคี ดำรงพระองค์ในฐานะพระสังฆบิดร พระสังฆปริณายกตามหลักอปริหานิยธรรม ทรงประสาธน์กรณีย์อันเกี่ยวแก่คณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนาให้สำเร็จผลด้วยดี ทรงเป็นที่พึ่งร่มเย็นของคณะสงฆ์ทุกฝ่าย ทรงเป็นที่เกิดเจริญศรัทธาปสาทะอย่างยิ่งแห่งองค์พระประมุขของชาติ เอกอัครศาสนูปถัมภก และพุทธศาสนิกชนทุกชั้น ทรงประกอบด้วยพระคุณในลักษณะต่าง ๆ อันไม่อาจกล่าวให้ทั่วถึงได้ อาจกล่าวได้ว่าทรงเป็นผู้รักษาพระพุทธศาสนา เป็นที่เคารพบูชาและอุ่นใจของพุทธศาสนิกชนทั่วไป.

ในวาระขึ้นพุทธศักราช ๒๕๐๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสแก่ประชาชนชาวไทย มีข้อความในพระราชกระแสตอนหนึ่งว่า

"ในขวบปีที่ผ่านมา . . . . สมเด็จพระสังฆราชเจ้า สกลสังฆปริณายก ก็ได้มาสิ้นพระชนม์ลง ในเดือนพฤศจิกายน นับเป็นการศูนย์เสียอย่างใหญ่ แก่ประชาชาติของเรา และพุทธศาสนิกชนทั่วไป ความวิปโยคที่บังเกิดขึ้น ทำให้เราทุกคน รวมทั้งข้าพเจ้าด้วย รู้สึกเศร้าสลดใจและอาลัยในพระองค์ท่านเป็นที่สุด."

สารบาญ

ทำเนียบพระสมณศักดิ์

พุทธศักราช ๒๕๐๓

ลำดับฐานันดร

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (ว่าง)

สมเด็จพระราชาคณะ ชั้นสุพรรณบัฏ

๑. สมเด็จพระวันรัต (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร สังฆนายก ผู้บัญชาการคณะสงฆ์แทนสมเด็จพระสังฆราช สังฆมนตรีว่าการองค์การศึกษา แม่กองบาลีสนามหลวง และสมาชิกสังฆสภา

๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (อยู่ ญาโณทโย ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดสระเกศ จังหวัดพระนคร ประธานสังฆสภา และสมาชิกสังฆสภา

๓. สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ (จวน อุฏฺฐายี ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่ และสมาชิกสังฆสภา

๔. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โสม ฉนฺโน ป.ธ.๕) เจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม ประธานคณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

พระราชาคณะเจ้าคณะรอง ชั้นหิรัณยบัฏ

๑. พระพิมลธรรม (อาจ อาสโภ ป.ธ.๘) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง และสมาชิกสังฆสภา

๒. พระพรหมมุนี (ผิน สุวโจ ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การเผยแผ่ เจ้าคณะธรรมยุตภาค ๑—๒—๖ และสมาชิกสังฆสภา

๓. พระศาสนโศภน (ปลอด อตฺถการี ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การปกครอง เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๗—๘—๙ และสมาชิกสังฆสภา

๔. พระธรรมวโรดม (ปุ่น ปุณฺณสิริ ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีว่าการองค์การสาธารณูปการ เจ้าคณะตรวจการภาค ๗ และสมาชิกสังฆสภา

๕. พระอุบาลีคุณูปมาจารย์ (วาสน์ วาสโน ป.ธ.๔)

เจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย ภาค ๑—๒—๖ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดพระนคร—สมุทรปราการ และสมาชิกสังฆสภา

พระราชาคณะเทียบเจ้าคณะรอง ชั้นสัญญาบัตร

๑. พระมหาโพธิวงศาจารย์ (สาลี อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะตรวจการภาค ๑ เจ้าคณะจังหวัดธนบุรี และสมาชิกสังฆสภา

พระราชาคณะชั้นธรรม

๑. พระธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๓—๔—๕ และสมาชิกสังฆสภา

๒. พระรัตนธัชมุนี (จู อิสฺรญาโณ ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร และสมาชิกสังฆสภา

๓. พระธรรมไตรโลกาจารย์ (วน ฐิติญาโณ ป.ธ. ๖)

เจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม จังหวัดธนบุรี คณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

๔. พระธรรมธีรราชมหามุนี (ธีร์ ปุณฺณโก ป.ธ.๙) เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการภาค ๓ รองประธานสังฆสภารูปที่ ๑ และสมาชิกสังฆสภา

๕. พระธรรมราชานุวัตร (ฟู อตฺตสีโว ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะตรวจการภาค ๕ และสมาชิกสังฆสภา

๖. พระธรรมปิฎก (พิมพ์ ธมฺมธโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพระนคร สังฆมนตรี เจ้าคณะธรรมยุต ภาค ๓—๔—๕ และสมาชิกสังฆสภา

๗. พระมงคลทิพยมุนี (เซ็ก พฺรหฺมสโร) เจ้าอาวาสวัดทองธรรมชาติ จังหวัดธนบุรี สมาชิกสังฆสภา

๘. พระรัชชมงคลมุนี (เทศก์ นิเทสโก) เจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดธนบุรี—นนทบุรี—ปทุมธานี และสมาชิกสังฆสภา

๙. พระธรรมโกศาจารย์ (ชอบ อนุจารี ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดราษฎร์บำรุง จังหวัดชลบุรี สังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การศึกษา แม่กองธรรมสนามหลวง เจ้าคณะตรวจการภาค ๒ เจ้าคณะจังหวัดชลบุรี และสมาชิกสังฆสภา

๑๐. พระธรรมดิลก (ทองคำ จนฺทูปโม ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร ประธานคณะวินัยธรชั้นฎีกา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๑—๒—๖ และสมาชิกสังฆสภา

๑๑. พระธรรมวราภรณ์ (เจริญ สุวฑฺฒโน ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

๑๒. พระธรรมคุณาภรณ์ (ฟื้น ชุตินฺธโร ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดสามพระยา จังหวัดพระนคร หัวหน้าพระธรรมธร เจ้าคณะจังหวัดพระนคร และสมาชิกสังฆสภา

๑๓. พระธรรมปาโมกข์ (วิน ธมฺมสาโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม จังหวัดพระนคร รองประธานสังฆสภารูปที่ ๒ คณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

๑๔. พระธรรมรัตนากร (ทรัพย์ โฆสโก ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการภาค ๙ และผู้ช่วยแม่กองธรรมสนามหลวง

๑๕. พระธรรมวราลังการ (จับ ฐิตธมฺโม ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดโสมนัสวิหาร จังหวัดพระนคร หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์ และสมาชิกสังฆสภา

๑๖. พระธรรมธัชมุนี (เอื้อน ฐินทตฺโต ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์ และสมาชิกสังฆสภา

๑๗. พระโพธิวงศาจารย์ (แผ้ว สุนฺทโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดอ่างทอง จังหวัดอ่างทอง เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๑ เจ้าคณะจังหวัดอ่างทอง และสมาชิกสังฆสภา

๑๘. พระธรรมมหาวีรานุวัตร (ไสว ฐิตวีโร ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม จังหวัดพระนคร สังฆมนตรีเลขาธิการ ก.ส.พ. เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๒ และหัวหน้าคณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์

๑๙. พระธรรมทัศนาธร (ทองสุก สุทฺสโส ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสวัดชนะสงคราม จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการภาค ๔ และเจ้าคณะจังหวัดสระบุรี

๒๐. พระธรรมวรนายก (สมบูรณ์ จนฺทโก ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดอุดมธานี จังหวัดนครนายก เจ้าคณะตรวจการภาค ๘ และเจ้าคณะจังหวัดนครนายก

๒๑. พระธรรมจินดาภรณ์ (ทองเจือ จินฺตากโร ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๗—๘—๙ และคณะวินัยธรชั้นฎีกา

๒๒. พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตฺติทินฺโน ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสวัดกวิศราราม จังหวัดลพบุรี เจ้าคณะตรวจการภาค ๖ และเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๑

๒๓. พระธรรมสิริชัย (ชิต ชิตวิปุโล ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาส

วัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๗ และเจ้าคณะจังหวัดนครปฐม

๒๔. พระธรรมวิสุทธาจารย์ (เสงี่ยม จนฺทสิริ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม จังหวัดพระนคร เจ้าคณะจังหวัดนนทบุรี พระธรรมธรจังหวัดพระนคร และเจ้าคณะอำเภอพระนคร

พระราชาคณะชั้นเทพ

๑. พระเทพกวี (จั่น วิจญฺจโร ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร

๒. พระเทพสุธี (สวัสดิ์ กิตฺติสาโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะจังหวัดสมุทรปราการ และเจ้าคณะอำเภอยานนาวา

๓. พระพุทธิวงศาจารย์ (ปลด พฺรหฺมสโร ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร เจ้าคณะอำเภอดุสิต

๔. พระภัทรมุนี (อิ่น ภทฺรมุนิ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัด

ทองนพคุณ จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๙ เจ้าคณะอำเภอธนบุรี และสมาชิกสังฆสภา

๕. พระศรีธรรมประสาธน์ (แบน คนฺถาภรโณ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๗—๘—๙ และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครธรรมราช—ภูเก็ต—พังงา-กระบี่

๖. พระเทพเวที (สนิท เขมจารี ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทรวรวิหาร จังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๗ คณะวินัยธรชั้นฎีกา เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม และสมาชิกสังฆสภา

๗. พระเทพโมลี (นิรันตร์ นิรนฺตโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์ และสมาชิกสังฆสภา

๘. พระเทพมุนี (อมร อมรปญฺโญ ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๕

๙. พระเทพญาณโมลี (เกตุ ติสฺสสโร ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๙ และเจ้าคณะจังหวัดปัตตานี

๑๐. พระเทพสารสุธี (ทัน ธมฺมธโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดภูผาภิมุข จังหวัดพัทลุง เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๗—๘—๙ และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดพัทลุง

๑๑. **พระเทพสุทธิโมลี** (เสงี่ยม จิณฺณาวโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดจันทนาราม จังหวัดจันทบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๑—๒—๖ และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดจันทบุรี—ระยอง—ตราด

๑๒. **พระเทพบัณฑิต** (ญาณ ญาณชาโล ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๓—๔—๕ และเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดอุบลราชธานี

๑๓. พระเทพสิทธินายก (นาค โสภโณ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี

๑๔. **พระเทพวิสุทธิเมธี** (เจีย เขมโก ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

๑๕. **พระเทพปริยัติ** (คำ อาภารงฺสี ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดปทุมคงคา จังหวัดพระนคร สาธารณูปการอำเภอบางรัก

๑๖. **พระเทพญาณเวที** (บุญลือ ยติโก ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดบุรณศิริมาตยาราม จังหวัดพระนคร

๑๗. **พระเทพปัญญามุนี** (กล่อม อนุภาโส ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดบุปผาราม จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดธนบุรี—นนทบุรี—ปทุมธานี

๑๘. **พระเทพเมธากร** (ทิม อุทาฒิโม ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์ จังหวัดพระนคร

๑๙. พระเทพวราภรณ์ (สนั่น จนฺทโชโต ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดนรนาถสุนทริการาม จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยภาค ๓—๔—๕ คณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์ และสมาชิกสังฆสภา

๒๐. พระเทพกิตติมุนี (สุวรรณ สุวณฺณโชโต ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๕ และคณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์

๒๑. พระเทพเมธาจารย์ (เช้า ฐิตปญฺโญ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดโพธาราม จังหวัดนครสวรรค์ เจ้าคณะผู้ช่วยภาค ๖ และสมาชิกสังฆสภา

๒๒. พระเทพวิสุทธิโมลี (บุญเลิศ ทตฺตสุทฺธิ ป.ธ. ๘) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๓

๒๓. พระเทพประสิทธิคุณ (สุง ธญฺญาโภ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดดุสิตาราม จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๘ และศึกษาจังหวัดธนบุรี

๒๔. พระเทพกิตติเมธี (หีน คนฺธาโร ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม จังหวัดพระนคร

๒๕. พระเทพญาณกวี (สนธิ์ กิจฺจกาโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้นภาค ๑—๒—๖

๒๖. พระเทพมงคลรัตนมุนี (แก้ว อตฺตคุตฺโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร

๒๗. พระเทพสิทธาจารย์ (จันทร์ เขมิโย) เจ้าอาวาสวัดศรีเทพประดิษฐาราม จังหวัดนครพนม เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครพนม

พระราชาคณะชั้นราช

๑. พระธรรมวินยานุยุตต์ (บุญ ปุญฺญสิริ) เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี

๒. พระสวรรควรนายก (คำ โสโณ) เจ้าอาวาสวัดสวรรคาราม จังหวัดสุโขทัย เจ้าคณะจังหวัดสุโขทัย

๓. พระวิเชียรมุนี (พัน จิรวฑฺโฒ ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดธนบุรี คณะวินัยธรชั้นฎีกา พระคณาจารย์เอกทางคันถธุระ และสมาชิกสังฆสภา

๔. พระสุธรรมมุนี (พุ้ง ปุญฺญโก ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร

๕. พระวิเชียรธรรมคุณาธาร (กมล อมโร ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร

๖. พระธรรมารามมุนี (ขุน ขตฺตปญฺโญ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดเสาธงทอง จังหวัดลพบุรี เจ้าคณะจังหวัดลพบุรี

๗. พระธรรมจาริมุนีวงศาจารย์ (จันทร์ โกสโล) เจ้าอาวาสวัดขันเงิน เจ้าคณะจังหวัดชุมพร

๘. พระปฐมนคราจารย (วงศ์ โอทาตวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดเสนหา จังหวัดนครปฐม เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครปฐม—กาญจนบุรี

๙. พระญาณรักขิต (ใจ โชติปญฺโญ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอป้อมปราบ ฯ—พระนคร—สัมพันธวงศ์

๑๐. พระญาณรังษี (ผวน ภทฺธโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดราชโอรส จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะอำเภอบางขุนเทียน

๑๑. พระธรรมนาถมุนี (ใส ถาวโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดหน้าพระบรมธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๘ และศึกษาจังหวัดนครศรีธรรมราช

๑๒. พระพนมเจติยานุรักษ์ (แก้ว กนฺโตภาโส ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๔ และเจ้าคณะจังหวัดนครพนม

๑๓. พระศีลวรคุณ (อ่ำ ภทฺราวุโธ) เจ้าอาวาสวัดมณีชลขันธ์ จังหวัดลพบุรี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดลพบุรี—อ่างทอง

๑๔. พระปริยัติเวที (ผุย คตญาโณ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วย

เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรจังหวัดพระนคร—สมุทรปราการ และสมาชิกสังฆสภา

๑๕. พระศิริธรรมมุนี (เชื้อน วปฺโป ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร จังหวัดพระนคร

๑๖. พระสุธรรมธีรคุณ (วงศ์ จนฺทวํโส ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ จังหวัดพระนคร

๑๗. พระวิสุทธิญาณมุนี (สุด ชิตวีโร ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม จังหวัดพระนคร เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๔ และสมาชิกสังฆสภา

๑๘. พระราชเมธี (ทองคำ ธมฺมทฺธโช ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรชั้นฎีกา และสมาชิกสังฆสภา

๑๙. พระราชเวที (กิ มารชิโน ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ จังหวัดธนบุรี ศึกษาอำเภอธนบุรี และสมาชิกสังฆสภา

๒๐. พระปริยัติโมลี (ฟื้น ปาสาทิโก ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร

๒๑. พระปรากรมมุนี (ไสว จิตฺธมฺโม ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดเทพากร จังหวัดธนบุรี ศึกษาอำเภอบางกอกน้อย

๒๒. พระสารคามมุนี (สาร พุทฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม เจ้าคณะจังหวัดมหาสารคาม

๒๓. พระสุนทรธรรมประพุทธ (หล้า สีลวํโส ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดกลางมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าคณะจังหวัดร้อยเอ็ด

๒๔. พระวิสุทธิโมลี (เลี่ยม อลีโน) เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดสงขลา—ปัตตานี

๒๕. พระระณังควินัยมุนีวงศ์ (พลอย ธมฺมโชโต) เจ้าอาวาสวัดอุปนันทาราม จังหวัดระนอง เจ้าคณะจังหวัดระนอง

๒๖. พระมงคลวัตรกวี (คอน นนฺทิโย ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร

๒๗. พระพิมทัสสีมุนีวงศ์ (ไป๋ ญาณผโล ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร เจ้าคณะจังหวัดพิจิตร

๒๘. พระมงคลธรรมรังษี (ปาน อินฺทโชโต ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม จังหวัดพระนคร

๒๙. พระราชสุธี (พรหม โชติปาโล ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี คณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์ศึกษาอำเภอตลิ่งชัน

๓๐. พระราชมุนี (เติม โกสลฺโล ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร

๓๑. พระราชสุมนต์มุนี (ประยูร สนฺตงฺกุโร ป.ธ. ๙)

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร สมาชิก สังฆสภา

๓๒. พระราชญาณดิลก (นพ องฺกุรปญฺโญ ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดธาตุทอง จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย อำเภอดุสิต—ปทุมวัน—พระโขนง—บางเขน คณะวินัยธรจังหวัด พระนคร—สมุทรปราการ

๓๓. พระปัญญาพิศาลเถร (บุญมั่น มนฺตามโย) เจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม จังหวัดพระนคร

๓๔. พระมงคลสุธี (เหลียง อินฺทสโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดนาคกลาง จังหวัดธนบุรี

๓๕. พระมงคลสีหราชมุนี (เพ็ง คงฺคปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดบึง จังหวัดนครราชสีมา เจ้าคณะจังหวัดนครราชสีมา

๓๖. พระรัตนมงคลมุนี (กิ่ง มหพฺพโล ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี

๓๗. พระราชบัณฑิต (รักษ์ เรวโต ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดหนองคาย

๓๘. พระราชสารธรรมมุนี (กัณหา ปภสฺสโร) เจ้าอาวาสวัดศรีนวล จังหวัดขอนแก่น เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น

๓๙. พระราชวิสุทธิ (สิงห์คำ จนฺทวํโส) เจ้าอาวาสวัดเชียงราย จังหวัดลำปาง เจ้าคณะจังหวัดลำปาง

๔๐. พระมงคลญาณมุนี (ปั่น ปญฺญาวิลาโส) เจ้าอาวาสวัดพระยืน จังหวัดลำพูน เจ้าคณะจังหวัดลำพูน

๔๑. พระราชอุทัยกวี (พุฒ สุทตฺโต ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดมณีสถิต จังหวัดอุทัยธานี เจ้าคณะจังหวัดอุทัยธานี

๔๒. พระราชจันทกวี (สร่วง จนฺทโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดโบสถ์เมือง จังหวัดจันทบุรี เจ้าคณะจังหวัดจันทบุรี

๔๓. พระมงคลรังษีวิสุทธิ์ (ดี พุทฺธโชติ) เจ้าอาวาสวัดเทวสังฆาราม จังหวัดกาญจนบุรี เจ้าคณะจังหวัดกาญจนบุรี

๔๔. พระราชสุวรรณมุนี (ผัน สุวณฺโณ ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบุรี เจ้าคณะจังหวัดเพชรบุรี

๔๕. พระราชธรรมเสนานี (สุข สุภทฺโท ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี

๔๖. พระราชปฏิภาณมุนี (เขิม เกสโร) เจ้าอาวาสวัดประพาสประจิมเขต จังหวัดพังงา เจ้าคณะจังหวัดพังงา

๔๗. พระราชชัยกวี (เงื่อม อินฺทปญฺโญ ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี เผยแผ่จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๔๘. พระราชโมลี (เจียร ปภสฺสโร ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม จังหวัดธนบุรี เจ้าคณะอำเภอบางกอกใหญ่

๔๙. พระราชปริยัติ (สุวรรณ โฆสโก ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสวัดกัลยาณมิตร จังหวัดธนบุรี

๕๐. พระราชธรรมภาณี (ละมูล สุตาคโม ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดระฆังโฆสิตาราม จังหวัดธนบุรี รักษาการหัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้นจังหวัดพระนคร—ธนบุรี

๕๑. พระราชวราภรณ์ (เจิม กนฺตสีโล ป.ธ. ๘) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาสวิหาร จังหวัดพระนคร

๕๒. พระราชกิตติเวที (สมุทร รชตวณฺโณ ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร เลขานุการแม่กองบาลีสนามหลวง

๕๓. พระราชศีลโสภิต (ปูขุ่น ชินปุตฺโต ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ จังหวัดพระนคร เจ้าคณะอำเภอป้อมปราบ—ปทุมวัน

๕๔. พระราชญาณเวที (แสวง วิมโล ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพระนคร หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้นภาค ๔

๕๕. พระราชรัตนมุนี (แช่ม จนฺทาโภ ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๖ หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้นภาค ๖

๕๖. พระราชเขมากร (ก่อ เขมทสฺสี ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดโสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะจังหวัดฉะเชิงเทรา

๕๗. พระราชวีรากร (มา ญาณคุตฺโต ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดม่วยต่อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าคณะจังหวัดแม่ฮ่องสอน

๕๘. พระราชสาครมุนี (แก้ว สุวณฺณโชโต ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดช่องลม จังหวัดสมุทรสาคร เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร

๕๙. พระมงคลราชมุนี (สมบุญ จนฺทวํโส) เจ้าอาวาสวัดเชตวัน จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่

๖๐. พระราชสารสุธี (ขันตี ขนฺติโก ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดเชียงใหม่—ลำพูน—ลำปาง

๖๑. พระราชสิทธาจารย์ (บุญเรือง ปภสฺสโร) เจ้าอาวาสวัดมิ่งเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดร้อยเอ็ด

๖๒. พระราชสีมาภรณ์ (พุ่ม กิตฺติสาโร ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดพระนารายณ์มหาราช จังหวัดนครราชสีมา ศึกษาจังหวัดนครราชสีมา

๖๓. พระราชจินดามุนี (เสน ปญฺญาวชิโร ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดมหาพุทธาราม จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าคณะจังหวัดศรีสะเกษ

๖๔. พระราชวิมลเมธี (วันดี สิริวณฺโณ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุเชิงชุม จังหวัดสกลนคร เจ้าคณะจังหวัดสกลนคร

๖๕. พระราชสุตกวี (สิงห์ จนฺทาโภ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดแก้วโกรวาราม จังหวัดกระบี่ เจ้าคณะจังหวัดกระบี่ และหัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้นภาค ๘

๖๖. พระราชวิสุทธิมุนี (ริ่น โสภโณ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดมงคลนิมิตร จังหวัดภูเก็ต เจ้าคณะจังหวัดภูเก็ต

๖๗. พระราชวีรมุนี (เพียร อุตฺตโม ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง เจ้าคณะจังหวัดพัทลุง

๖๘. พระราชปัญญาเมธี (เลียน ปญฺญาวุโธ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดพุทธภูมิ จังหวัดยะลา เจ้าคณะจังหวัดยะลา

๖๙. พระราชกวี (วิชมัย ปุญฺญาราโม ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร เลขานุการสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การเผยแผ่ และเลขานุการเจ้าคณะธรรมยุตภาค ๑—๒—๖

๗๐. พระราชเมธากร (หลี สิกฺขากาโม ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดเสนาสนาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๗๑. พระราชสุทธาจารย์ (โชติ คุณสมฺปนฺโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครราชสีมา

๗๒. พระราชปิยมุนี (ปิ่น ปิณินฺทริโย ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาส

วัดธรรมิการาม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะธรรมยุต จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๗๓. พระราชวิมลโมลี (มณี สุพโจ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาส วัดพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ศึกษาจังหวัดสระบุรี

๗๔. พระราชวรรณเวที (คล้อย สิริวฑฺโฒ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดบัว จังหวัดลพบุรี ศึกษาจังหวัดลพบุรี

๗๕. พระราชธานินทราจารย์ (แกร สุมโน) เจ้าอาวาส วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สาธารณูปการจังหวัด และรักษาการเจ้าคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๗๖. พระราชไพศาลมุนี (ย้อย มหาสาโล) เจ้าอาวาส วัดท่าโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วย จังหวัดนครศรีธรรมราช—ภูเก็ต—พังงา—กระบี่

๗๗. พระราชสมุทรเมธี (เจียง วณฺณสโร) เจ้าอาวาส วัดเจริญสุขาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าคณะอำเภอบางคณฑี

๗๘. พระราชพุทธิญาณ (พุฒ สุวฑฺฒโน ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณาราม จังหวัดธนบุรี คณะวินัยธรชั้นต้น จังหวัดพระนคร—ธนบุรี

๗๙. พระราชธรรมจริยาจารย์ (เทียน พุทฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดยานนาวา จังหวัดพระนคร ศึกษาอำเภอยานนาวา

๘๐. พระราชโสภณ (ใย ภทฺทิโย ป.ธ. ๔) ผู้ช่วย

เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร คณะวินัยธร ชั้นต้นจังหวัดพระนคร—สมุทรปราการ

๘๑. พระราชธรรมธราจารย์ (เทียบ ธมฺมธโร ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ จังหวัดพระนคร

พระราชาคณะชั้นสามัญ

ปลัดขวา ปลัดซ้าย

๑. พระมหานายก (แจ่ม ธมฺมสาโร ป.ธ. ๔) พระราชาคณะปลัดขวาของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร

๒. พระจุลนายก (จับ อุคฺคเสโน ป.ธ. ๕) พระราชาคณะปลัดซ้ายของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหาร จังหวัดพระนคร

เจ้าคณะจังหวัด

๓. พระธรรมธีรมุนี (เข้า หาสจิตฺโต ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ เจ้าคณะจังหวัดบุรีรัมย์

๔. พระปทุมวรนายก (สอน พุทฺธญาโณ) เจ้าอาวาสวัดเทียนถวาย จังหวัดปทุมธานี เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี

๕. พระบุรเขตต์คณาจารย์ (พิจิตร สุนฺทโร) เจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด เจ้าคณะจังหวัดตราด

๖. พระวิบูลนิโรธกิจ (วงศ์ ฐิติปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดชัยประสิทธิ์ จังหวัดชัยภูมิ เจ้าคณะจังหวัดชัยภูมิ

๗. พระพิษณุบุราจารย์ (แพ พากุโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก

๘. พระสมุทรมุนี (ขั้น สุภโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดธรรมนิมิตร จังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดสมุทรสงคราม—สมุทรสาคร

๙. พระอดิสัยคุณาธาร (ศรีจันทร์ วณฺณาโภ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดมหาวิสุทธิเทพทิปาราม จังหวัดเลย เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดเลย และเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอเมืองเลย

๑๐. พระปัญญากรกวี (ขู่ ปญฺญาชโชโต ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงราย เจ้าคณะจังหวัดเชียงราย

๑๑. พระพิศาลสารคุณ (อินทร์ ถิรเสวี ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดขอนแก่น

๑๒. พระธรรมรามคณี (เยียก จตฺตาลโย ป.ธ. ๕) เจ้าเจ้าอาวาสวัดโตนด จังหวัดชุมพร เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดชุมพร

๑๓. พระอริยคุณธราจารย์ (หล่ำ มหาสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดพลงช้างเผือก จังหวัดระยอง เจ้าคณะจังหวัดระยอง

๑๔. พระพรหมคุณธราจารย์ (พรหม ขนฺติสาโร) เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าคณะจังหวัดกาฬสินธุ์

๑๕. พระนิทานโพธิวัฒน์ (พุฒ วุฑฺฒิทตฺโต) เจ้าอาวาสวัดพรหมจริยาวาส จังหวัดนครสวรรค์ เจ้าคณะจังหวัดนครสวรรค์

๑๖. พระพินิตสมณการ (เสาร์ ธมฺมโชโต) เจ้าอาวาสวัดบางนรา จังหวัดนราธิวาส เจ้าคณะจังหวัดนราธิวาส

๑๗. พระรัตนโมลี (เส้ง ติสฺสโร) เจ้าอาวาสวัดแหลมทราย จังหวัดสงขลา เจ้าคณะจังหวัดสงขลา

๑๘. พระวิเชียรปัญญามุนี (ยศ จนฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดท่าถนน จังหวัดอุตรดิตถ์ เจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์

๑๙. พระปิยทัสสี (ลัภ ปิยทสฺสี ป.ธ. ๘) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดชัยภูมิ

๒๐. พระสิงหราชมุนี (ทรัพย์ ฐิตปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดสังฆราชาวาส จังหวัดสิงห์บุรี เจ้าคณะจังหวัดสิงห์บุรี

๒๑. พระอรรถเมธี (เปลื้อง จุตาโภ) เจ้าอาวาสวัดชนาธิปเฉลิม จังหวัดสตูล เจ้าคณะจังหวัดสตูล

๒๒. พระปริชาญาณมุนี (นวน เขมจารี ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดศรีสะเกษ จังหวัดหนองคาย เจ้าคณะจังหวัดหนองคาย

๒๓. พระสุทธิสารสุธี (ทอง จารุวํโส ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดมหาสมณาราม จังหวัดเพชรบุรี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดเพชรบุรี

๒๔. พระสุเมธีวรคุณ (โถ พรหมสโร) เจ้าอาวาสวัดเกาะหลัก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เจ้าคณะจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒๕. พระธรรมรัตชโยดม (เกตุ ธมฺมวโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดไตรธรรมาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี เจ้าคณะจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒๖. พระญาณวิเศษ (ดาว ญาณธโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดหลวงสุมังคลาราม จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดศรีสะเกษ

๒๗. พระธรรมาธิมุตมุนี (ผิว จนฺทสโร) เจ้าอาวาสวัดบาง จังหวัดกำแพงเพชร เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร

๒๘. พระวิสุทธิสมณาจารย์ (ตุ่น พุทฺธสโร) เจ้าอาวาสวัดมณีบรรพต จังหวัดตาก เจ้าคณะจังหวัดตาก

๒๙. พระเพชรบูรณ์คณาวสัย (แพ ธมฺมธีโร) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดเพชรบูรณ์ เจ้าคณะจังหวัดเพชรบูรณ์

๓๐. พระวิรญาณมุนี (ชำนิ ฉนฺโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง จังหวัดเลย เจ้าคณะจังหวัดเลย

๓๑. พระสิงหบุราจารย์ (ผึ่ง โรจโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดโบสถ์ จังหวัดสิงห์บุรี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดสิงห์บุรี

๓๒. พระวิบูลธรรมภาณ (ไพบูลย์ อภิวณฺโณ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีโพนเมือง จังหวัดสกลนคร เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดสกลนคร

๓๓. พระสิริสารสุธี (ศรีจันทร์ จนฺทที่โป ป.ธ. ๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดอุดรธานี

๓๔. พระวิชัยวุฒาจารย์ (หลิน จนฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดสมอ จังหวัดชัยนาท เจ้าคณะจังหวัดชัยนาท

๓๕. พระศรีธรรมราชมุนี (เรือง วุฑฺฒิญาโณ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดเสาธงทอง จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช

๓๖. พระศีลสารโศภน (หวัน ปุญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดกระพังสุรินทร์ จังหวัดตรัง รักษาการเจ้าคณะจังหวัดและศึกษาจังหวัดตรัง

๓๗. พระโพธิญาณมุนี (เหลา จนฺโท ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดประชาบำรุง จังหวัดมหาสารคาม เจ้าคณะธรรมยุต จังหวัดมหาสารคาม

๓๘. พระวิสุทธิธรรมาจารย์ (ทรัพย์ สีลวิสุทฺโธ) เจ้าอาวาสวัดใหม่กรงทอง จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าคณะจังหวัด ปราจีนบุรี

๓๙. พระเขมานันทมุนี (ชื่น เขมิโย) เจ้าอาวาสวัด สัตตนาถปริวัตร จังหวัดราชบุรี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดราชบุรี

๔๐. พระสุเมธากรกวี (สุบิน สุเมโธ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาส วัดเขาบางทราย จังหวัดชลบุรี เจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดชลบุรี—ฉะเชิงเทรา และสมาชิกสังฆสภา

เจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

๔๑. พระธรรมสันทัศกาจารย์ (มา ธมฺมสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดหลวงปรีชากูล จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าคณะจังหวัด กิตติมศักดิ์

๔๒. พระชยานันทมุนี (พรหม อินฺทพฺรหฺมา) เจ้าอาวาส วัดภูคำ จังหวัดน่าน เจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

๔๓. พระวิสุทธิสมาจารย์ (ศรี พฺรหฺมโชติ ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดอ่างศิลา จังหวัดชลบุรี เจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

๔๔. พระนครธรรมธราจารย์ (เรือง จนฺทาโภ) เจ้าอาวาสวัดจันทาราม จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะจังหวัดกิตติมศักดิ์

พระวินัยธรและธรรมธร

๔๕. พระศรีวิสุทธิเมธี (บุญนาค ชินวํโส ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดเศวตฉัตร จังหวัดธนบุรี คณะวินัยธรชั้นอุทธรณ์และเผยแผ่จังหวัดนนทบุรี

๔๖. พระวินัยรักขิต (บุญสงค์ อตฺตคุตฺโต ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดท่าโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้น ภาค ๘

๔๗. พระวินัยโมลี (ถกล กุสโล) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา หัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้น ภาค ๙

๔๘. พระบวรวิมุต (สวัสดิ์ จิตาโภ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดไพชยนต์พลเสพย์ จังหวัดสมุทรปราการ พระวินัยธรจังหวัดสมุทรปราการ

๔๙. พระวิสุทธิเวที (เกษม เขมโก ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว จังหวัดเพชรบุรี พระวินัยธรจังหวัดเพชรบุรี

๕๐. **พระพิศิษฐ์วินัยการ** (สุระ ภูริปญฺโญ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดยะลาธรรมาราม จังหวัดยะลา พระวินัยธรจังหวัดยะลา

๕๑. **พระศรีวิสุทธิญาณ** (จอม ภทฺทสาโร ป.ธ. ๘) เจ้าอาวาสวัดกันมาตุยาราม จังหวัดพระนคร คณะวินัยธรจังหวัดพระนคร—สมุทรปราการ

๕๒. **พระสุเมธมุนี** (มังกร กสฺสโป ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดบางหลวง จังหวัดปทุมธานี พระวินัยธรจังหวัดปทุมธานี และสาธารณูปการอำเภอเมืองปทุมธานี

๕๓. **พระสุนทรธรรมภาณ** (สิงห์ สุนฺทโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดมหาวนวิหาร จังหวัดขอนแก่น วินัยธรจังหวัดขอนแก่น

๕๔. **พระพรหมโมลี** (ทองสุข สุนฺทราจาโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดกลางธนรินทร์ จังหวัดสิงห์บุรี พระธรรมธรจังหวัดสิงห์บุรี

เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัด

๕๕. พระธรรมปาล่าจารย์ (ชู อรุโณ) เจ้าอาวาสวัดพระนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครศรีธรรมราช—ภูเก็ต—พังงา—กระบี่

๕๖. พระวินัยบัณฑิต (ถาวร ฐานุตฺตโร ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดคิริวิหาร จังหวัดจันทบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดจันทบุรี—ระยอง—ตราด

๕๗. พระประสาธน์สารคุณ (พิมพ์ ปญฺญาทีโป ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๕๘. พระไพจิตรสาราณียกร (เชย จนฺทวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดนภวงศาราม จังหวัดปัตตานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดสงขลา—ปัตตานี

๕๙. พระภัทรศีลสังวร (ช่วง อตฺถเวที ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดสงขลา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดสงขลา—ปัตตานี

๖๐. พระธรรมจักการามมุนี (เปลี่ยน ปริตฺตาสโย) เจ้าอาวาสวัดคงคาสวัสดิ์ จังหวัดพัทลุง เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดพัทลุง

๖๑. พระธรรมานันทมุนี (ข่อน จกฺกธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดขวัญเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดกาฬสินธุ์

๖๒. พระนิกรครุนาถมุนี (เลื่อน วฑฺฒโน) เจ้าอาวาสวัดสามแก้ว จังหวัดชุมพร เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดชุมพร

๖๓. **พระธรรมภาณกวี** (สิริ ฐานยุตฺโต ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเสนหา จังหวัดนครปฐม เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครปฐม—กาญจนบุรี และหัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้น ภาค ๗

๖๔. **พระวินัยสารสุธี** (นัด เสนโก ป.ธ ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุปัฏนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดอุบลราชธานี และเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอเมืองอุบลราชธานี

๖๕. **พระวินัยโสภณ** (พรหมมา โชติโก ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีเทพประดิษฐาราม จังหวัดนครพนม เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครพนม และเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอเมืองนครพนม

๖๖. **พระศรีวรญาณ** (ณรงค์ โฆสโก ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครราชสีมา

๖๗. **พระจันโทปมาจารย์** (จันโท กตปุญฺโญ ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโพธิสมภรณ์ จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดอุดรธานี

๖๘. **พระวินัยโกศล** (จันทร์ โกสโล ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเจดีย์หลวง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดเชียงใหม่—ลำพูน—ลำปาง

๖๙. พระพิสณฑ์วินัยกิจ (แคล้ว สุมุตฺโต ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดมหาชัยคล้ายนิมิตร จังหวัดสมุทรสาคร เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดสมุทรสงคราม—สมุทรสาคร

๗๐. พระวรพรตปัญญาจารย์ (เฮี้ยง ปุญฺญฉนฺโท) เจ้าอาวาสวัดอรัญญิกาวาส จังหวัดชลบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดชลบุรี—ฉะเชิงเทรา

๗๑. พระวินัยสุนทรเมธี (สุพจน์ อุตฺตโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีจันทร์ จังหวัดขอนแก่น เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดขอนแก่น

๗๒. พระสุธีร์สมุทรสาร (หวล สุปญฺโญ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดเกตการาม จังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดสมุทรสงคราม—สมุทรสาคร

๗๓. พระสุทธิสารโสภณ (โศภน สุทฺธจนฺโท ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดศรีโพนเมือง จังหวัดเลย เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดเลย

๗๔. พระศีลวิสุทธาจารย์ (จั่น เขโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดเหนือ จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดร้อยเอ็ด

๗๕. พระศรีรัตนวิมล (จันทร์ คุตฺตจิตฺโต ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดศรีเมือง จังหวัดหนองคาย เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดหนองคาย

๗๖. พระกิตติวรประสาธน์ (ประดับ โอภาโส ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดอุทัยโพธาราม จังหวัดเพชรบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดเพชรบุรี

๗๗. พระญาณวิศิษฏ์ (สิงห์ ขนฺตยาคโม) เจ้าอาวาสวัดป่าทรงคุณ จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี

๗๘. พระวินัยวงศาจารย์ (นาค อิสิญาโณ) เจ้าอาวาสวัดท่าตำหนัก จังหวัดนครปฐม เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดนครปฐม—กาญจนบุรี

๗๙. พระวินัยสาทร (มะลิ พหุปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดสำแล จังหวัดปทุมธานี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดธนบุรี นนทบุรี—ปทุมธานี

๘๐. พระโศภิตธรรมสาสน์ (สำเภา ธมฺมจาโร ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดรัมภาราม จังหวัดลพบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดลพบุรี—อ่างทอง

๘๑. พระพิศิษฐ์ธรรมภาณ (เปลื้อง จตฺตาวิโล ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดบัณณาราม จังหวัดพัทลุง เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดพัทลุง และเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอปากพยูน—เขาไชยสน

๘๒. พระปราจีนมุนี (กุญชร วรนาโค) เจ้าอาวาสวัดแก้วพิจิตร จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดปราจีนบุรี—นครนายก

๘๓. พระมุนีวรานุวัตร (เขียว มหานาโม) เจ้าอาวาสวัดศรีบุญเรือง จังหวัดขอนแก่น เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยจังหวัดขอนแก่น และเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอบ้านไผ่

ศึกษาจังหวัด

๘๔. พระปรีชานนทมุนี (เผือก ติสฺสถิโร) เจ้าอาวาสวัดโมลี จังหวัดนนทบุรี ศึกษาจังหวัดนนทบุรี

๘๕. พระพุทธรักขิตมุนี (จำรัส องฺกุโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล จังหวัดอ่างทอง ศึกษาจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองอ่างทอง

๘๖. พระปิฎกคุณาภรณ์ (จรูญ จงฺกโม ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีเมือง จังหวัดนครนายก ศึกษาจังหวัดนครนายก

๘๗. พระวิบูลเมธาจารย์ (เกีย ภทฺทิโย ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี และเจ้าคณะอำเภอสองพี่น้อง

๘๘. พระอุดมญาณมุนี (ยศ โกลิโต ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดชินวราราม จังหวัดปทุมธานี ศึกษาจังหวัดปทุมธานี

๘๙. พระธรรมาวุธวิศิษฏ์ (ชูสิทธิ์ จาครโต ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดธรรมาวุธสรณาราม จังหวัดกระบี่ ศึกษาจังหวัดกระบี่

๙๐. พระศรีพิพัฒน์ธรรมวาที (ซ้อน สิริวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดประชุมโยธี จังหวัดพังงา ศึกษาจังหวัดพังงา และเจ้าคณะอำเภอเมืองพังงา

๙๑. พระวรญาณมุนี (พ้อน จินฺตมโย ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก ศึกษาจังหวัดพิษณุโลก

๙๒. พระอริยานุวัตร (อารีย์ เขมจารี ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม ศึกษาจังหวัดมหาสารคาม

๙๓. พระวิมลญาณมุนี (หนู ถาวโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาจังหวัดเชียงใหม่

๙๔. พระพุทธิสารสุธี (เหลว สุมโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดธาตุ จังหวัดขอนแก่น ศึกษาจังหวัดขอนแก่น

๙๕. พระมุนินทรานุวัตร (มุนินทร์ สุนฺทโร ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดหาดสูง จังหวัดสุโขทัย ศึกษาจังหวัดสุโขทัย และเจ้าคณะอำเภอศรีสัชนาลัย

๙๖. พระเกศีวิกรม (สังวาลย์ เขมภูสิโต ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดธรรมสังเวช จังหวัดสิงห์บุรี ศึกษาจังหวัดสิงห์บุรี

๙๗. พระธรรมจินดานายก (อุ่นเรือน ธมฺมปญฺโญ ป.ธ. ๓)

เจ้าอาวาสวัดป่าตวะ จังหวัดลำปาง ศึกษาจังหวัดลำปาง

๙๘. พระธรรมวงศาจารย์ (เหลื่อง ฐานธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดสวนมะม่วง จังหวัดจันทบุรี ศึกษาจังหวัดจันทบุรี

๙๙. พระศรีพัชราจารย์ (บุศย์ ธมฺมาสโย) เจ้าอาวาสวัดกุฎีดาว จังหวัดเพชรบุรี ศึกษาจังหวัดเพชรบุรี

๑๐๐. พระศรีธรรมโศภน (ปริชา ปริญฺญาโณ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดกลาง จังหวัดอุบลราชธานี ศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

๑๐๑. พระเมธีธรรมาราม (ทอง ปญฺญาปสุโต ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดอิสาณ จังหวัดบุรีรัมย์ ศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์

๑๐๒. พระวินัยการกวี (เจียม กิจฺจการี ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดลุ่มมหาชมพูพล จังหวัดระยอง ศึกษาจังหวัดระยอง และหัวหน้าคณะวินัยธรชั้นต้น ภาค ๒

๑๐๓. พระพิศาลปริยัติกิจ (ปกรณ์ อารทฺธวิริโย ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด ศึกษาจังหวัดตราด

๑๐๔. พระสมุทรโมลี (สำรวย ชุตินฺธโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเพชรสมุทร จังหวัดสมุทรสงคราม ศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม

๑๐๕. พระสิริวุฒิเมธี (พุทธา สิริวฑฺโฒ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดบูรพาราม จังหวัดร้อยเอ็ด ศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด

๑๐๖. พระศรีสกลกิจ (ศรีคำ อภิสทฺโธ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดเหนือ จังหวัดสกลนคร ศึกษาจังหวัดสกลนคร

๑๐๗. พระภัทรสารมุนี (สุจ กตสาโร ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระยาพิ่งเมือง จังหวัดแพร่ ศึกษาจังหวัดแพร่

๑๐๘. พระวิมลญาณเมธี (บุญมา ญาณวิมโล ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดมงคลทับคล้อ จังหวัดพิจิตร ศึกษาจังหวัดพิจิตร และเจ้าคณะอำเภอตะพานหิน

๑๐๙. พระพุทธิรังษี (เจียม จิรปุญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดพิพิธประสาทสุนทร จังหวัดฉะเชิงเทรา ศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา

๑๑๐. พระอุปกิตธรรมสาร (ปลั่ง ฐิติปุญฺโญ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดห้วยรอบ จังหวัดอุทัยธานี ศึกษาจังหวัดอุทัยธานี และเจ้าคณะอำเภอหนองขาหย่าง

๑๑๑. พระศรีธีรพงษ์ (ช้อย มหาธีโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดราชบุรี ศึกษาจังหวัดราชบุรี

๑๑๒. พระกวีวงศ์ (เขียน อนงฺคโณ ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดวิชิตสังฆาราม จังหวัดภูเก็ต ศึกษาจังหวัดภูเก็ต

๑๑๓. พระสุชัยมุนี (ร้อย การสุวณฺโณ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดท่ากฤษณา จังหวัดชัยนาท ศึกษาจังหวัดและรักษาการสาธารณูปการจังหวัดชัยนาท

๑๑๔. พระคัมภีรญาณเถร (ลึก ปญฺญาวโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดชัยภูมิวราราม จังหวัดชัยภูมิ ศึกษาจังหวัดชัยภูมิ

๑๑๕. พระกวีธรรมสาร (ทองคำ ปริสุทฺโธ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดท้ายตลาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์ และเจ้าคณะอำเภอเมืองอุตรดิตถ์

๑๑๖. พระสุทธิพงษ์คณาสัย (หีต นนฺทิโย) เจ้าอาวาสวัดเชิงคีรี จังหวัดชุมพร ศึกษาจังหวัดชุมพร

๑๑๗. พระวิกรมธรรมสุนทร (ล้อม เขมทตฺโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไตรธรรมาราม จังหวัดสุราษฎร์ธานี ศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี และเจ้าคณะอำเภอเมืองสุราษฎร์ธานี

๑๑๘. พระปริยัติวรากร (คล้ิง รามธมฺโม ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดตานีนรสโมสร จังหวัดปัตตานี ศึกษาจังหวัดปัตตานี

๑๑๙. พระเวทีวุฒิกร (ซัชวาลย์ ชุตินฺธโร) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย ศึกษาจังหวัดหนองคาย

เผยแผ่จังหวัด

๑๒๐. พระสังวรกิจโกศล (ทองคำ ยสสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดหนองไว้ง จังหวัดสุโขทัย เผยแผ่จังหวัดสุโขทัย

๑๒๑. พระสรญาณมุนี (ทา พุทฺธสโร ป.ธ ๕) เจ้าอาวาสวัดอภิสิทธิ์ จังหวัดมหาสารคาม เผยแผ่จังหวัดมหาสารคาม และเจ้าคณะอำเภอเมืองมหาสารคาม

๑๒๒. **พระพุทธพจนประกาศ** (สิงห์ สุหชฺโช ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมัชฌิมาวาส จังหวัดอุดรธานี เผยแผ่จังหวัดอุดรธานี

๑๒๓. **พระอุดมธรรมภาณ** (สม สุนฺทรธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี เผยแผ่จังหวัดอุทัยธานี และเจ้าคณะอำเภอทัพทัน

๑๒๔. **พระวิศาลสมณคุณ** (สังข์ ปุญฺญวฑฺฒโน) เจ้าอาวาสวัดโฆสิตวิหาร จังหวัดภูเก็ต เผยแผ่จังหวัดภูเก็ต

๑๒๕. **พระพิศาลธรรมรังษี** (สรง อิทฺธิมโย ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง เผยแผ่จังหวัดพัทลุง

๑๒๖. **พระอินทโมลี** (เอื้อน ฐานกุสโล ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดเฉลิมมาศ จังหวัดสิงห์บุรี เผยแผ่จังหวัดสิงห์บุรี และเจ้าคณะอำเภออินทรบุรี

๑๒๗. **พระอนุศาสน์โกศล** (ทอง ชุติเตโช ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดอิสาณ จังหวัดนครราชสีมา เผยแผ่จังหวัดนครราชสีมา

๑๒๘. **พระวิบูลธรรมนิเทศก์** (แช่ม กมฺพิโล) เจ้าอาวาสวัดพินิจธรรมสาร จังหวัดอ่างทอง เผยแผ่จังหวัดอ่างทอง

๑๒๙. พระสุเทพสิทธาจารย์ (อินสม อภิชโย) เจ้าอาวาสวัดดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ เผยแผ่จังหวัดเชียงใหม่

๑๓๐. พระวิเชียรโมลี (แสง ญาณโสภโณ ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดแจ้ง จังหวัดสงขลา เผยแผ่จังหวัดสงขลา

๑๓๑. พระสุธีวรคุณ (ลออ จนฺทรํสี ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เผยแผ่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๑๓๒. พระวิสุทธิพรหมจรรย์ (ชั้น ญาณรโต ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดไตรมาร์คสถิต จังหวัดพังงา เผยแผ่จังหวัดพังงา

๑๓๓. พระธรรมกิจโกศล (เทศ จนฺทสโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดอุตรดิตถ์ เผยแผ่จังหวัดอุตรดิตถ์

๑๓๔. พระพิศาลธรรมภาณี (เชื้อ สุธมฺโม) เจ้าอาวาสวัดหอกลอง จังหวัดพิษณุโลก เผยแผ่จังหวัดพิษณุโลก และเจ้าคณะอำเภอวัดโบสถ์

๑๓๕. พระธรรมวาทีคณาจารย์ (เงิน จนฺทสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดดอนยายหอม จังหวัดนครปฐม เผยแผ่จังหวัดนครปฐม

๑๓๖. พระเมธีธรรมานุวัตร (โชติ ชุติโชติ ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเกาะหลัก จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เผยแผ่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑๓๗. พระประกาสิตพุทธศาสน์ (บุญชวน เขมาภิรโต) เจ้าอาวาสวัดดอนทรายแก้ว จังหวัดชุมพร เผยแผ่จังหวัดชุมพร

๑๓๘. พระนิเทศธรรมวาที (ประเทศ กวิธโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดช่องลม จังหวัดราชบุรี เผยแผ่จังหวัดราชบุรี

๑๓๙. พระอริยธัชเถร (ไพ่ โกลิโต) เจ้าอาวาสวัดสวนมะม่วง จังหวัดปทุมธานี เผยแผ่จังหวัดปทุมธานี และเจ้าคณะอำเภอสามโคก

๑๔๐. พระมงคลสุนทร (ผล วิริยสมฺปนฺโน) เจ้าอาวาสวัดชัยมงคล จังหวัดสมุทรปราการ เผยแผ่จังหวัดสมุทรปราการ

๑๔๑ พระวุฒิกรอุดมคุณ (ทองใบ สีลสโร) เจ้าอาวาสวัดทองย้อย จังหวัดนครนายก เผยแผ่จังหวัดนครนายก

๑๔๒. พระวิโรจน์รัตโนบล (พิมพ์ นารโท ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมณีวนาราม จังหวัดอุบลราชธานี เผยแผ่จังหวัดอุบลราชธานี

๑๔๓. พระสิทธิธรรมเวที (ประสิทธิ์ มิตฺตธมฺโม ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนครสวรรค์ เผยแผ่และรักษาการศึกษาจังหวัดนครสวรรค์

๑๔๔. พระพิศาลสุธี (ธีร์ ธมฺมทตฺโต ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดโรงเกวียน จังหวัดปราจีนบุรี เผยแผ่จังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองปราจีนบุรี

๑๔๕. พระสีลธราจารย์ (คำภา สีลธโร) เจ้าอาวาสวัดสีลธาราม จังหวัดเลย เผยแผ่จังหวัดเลย

๑๔๖. พระกาญจนวัตรวิบุล (สอน อินฺทสโร) เจ้าอาวาสวัดลาดหญ้า จังหวัดกาญจนบุรี เผยแผ่จังหวัดกาญจนบุรี

๑๔๗. พระมุนีสารประสาธน์ (คำพันธ์ โกวิโท ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุ จังหวัดขอนแก่น เผยแผ่จังหวัดขอนแก่น

๑๔๘. พระคัมภีรธรรมาจารย์ (คำภู กนฺตสีโล ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดสว่างอารมณ์ จังหวัดร้อยเอ็ด เผยแผ่จังหวัดร้อยเอ็ด

๑๔๙. พระสมุทรคุณากร (บรรยง ติสฺสเทโว ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดตึกมหาชยาราม จังหวัดสมุทรสาคร เผยแผ่จังหวัดสมุทรสาคร

๑๕๐. พระภาวนาภิรามเถร (โต๊ะ สุจิธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดศรีวิชัยวัฒนาราม จังหวัดชัยนาท เผยแผ่จังหวัดชัยนาท

สาธารณูปการจังหวัด

๑๕๑. พระโบราณวัตถาจารย์ (พิมพ์ ยสทินฺโน) เจ้าอาวาสวัดราชธานี จังหวัดสุโขทัย สาธารณูปการจังหวัดสุโขทัย

๑๕๒. พระอรรถโกวิทวุฒิคุณ (กิ่ม นาคเสโน) เจ้าอาวาส

วัดบางพลีใหญ่กลาง จังหวัดสมุทรปราการ สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอบางพลี

๑๕๓. พระปรีชาเฉลิม (ม.ล. ยิ้ม ติลโก) เจ้าอาวาสวัดเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนนทบุรี สาธารณูปการจังหวัดนนทบุรี

๑๕๔. พระมหาพุทธพิมพาภิบาล (วร โสภโชติ) เจ้าอาวาสวัดไชโย จังหวัดอ่างทอง สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอไชโย

๑๕๕. พระสมณกิจพิศาล (เปลื้อง องฺคสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณภูมิ จังหวัดสุพรรณบุรี สาธารณูปการจังหวัดสุพรรณบุรี

๑๕๖. พระพิศาลสมณกิจ (อินทร์ อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดยาง จังหวัดเพชรบุรี สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองเพชรบุรี

๑๕๗. พระชิโนรสธรรมมุนี (มณี องฺกุโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดแจ้งใน จังหวัดนครราชสีมา สาธารณูปการจังหวัดนครราชสีมา

๑๕๘. พระโพธิรังษี (อินตา เกสโร) เจ้าอาวาสวัดเชตุพน จังหวัดเชียงใหม่ สาธารณูปการจังหวัดเชียงใหม่

๑๕๙. พระมุจลินทโมลี (คำ นนฺทิโย) เจ้าอาวาสวัดมุจลินทวาปีวิหาร จังหวัดปัตตานี สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองปัตตานี

๑๖๐. พระโศภนสมาจาร (เหรียญ สุวณฺณโชติ) เจ้าอาวาสวัดศรีอุปลาราม จังหวัดกาญจนบุรี สาธารณูปการจังหวัดกาญจนบุรี

๑๖๑. พระธรรมานุสารี (คำนึง ตุสฺสิโก) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทียนถวาย จังหวัดปทุมธานี สาธารณูปการจังหวัดปทุมธานี

๑๖๒. พระวิชัยธารโสภณ (ทรงเครื่อง โสภโณ) เจ้าอาวาสวัดประเดิม จังหวัดชุมพร สาธารณูปการจังหวัดชุมพร

๑๖๓. พระอรรถโมลี (กลิ่น จิตฺตคุตฺโต ป.ธ ๔) เจ้าอาวาสวัดโคกสมานคุณ จังหวัดสงขลา สาธารณูปการจังหวัดสงขลา

๑๖๔. พระพิบูลศีลสุนทร (บุญมา ปภสฺสโร) เจ้าอาวาสวัดตะพานหิน จังหวัดพิจิตร สาธารณูปการจังหวัดพิจิตร

๑๖๕. พระโอภาสพุทธิคุณ (โอภาส โอภาสี) เจ้าอาวาสวัดถิ่นใน จังหวัดแพร่ สาธารณูปการจังหวัดแพร่

๑๖๖. พระสุวรรณวิสุทธิคุณ (ทองปลิว โสรโต) เจ้าอาวาสวัดจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก สาธารณูปการจังหวัดพิษณุโลก

๑๖๗. พระประศาสน์สุตาคม (สิงฆะ อภิวํโส) เจ้าอาวาสวัดจามเทวี จังหวัดลำพูน สาธารณูปการจังหวัดและรักษาการเผยแผ่จังหวัดลำพูน

๑๖๘. พระศรีวิสุทธิดิลก (หนู สุวณฺณโชโต) เจ้าอาวาสวัดศรีบุรีรัตนาราม จังหวัดสระบุรี สาธารณูปการจังหวัดสระบุรี

๑๖๙. พระอุทานธรรมโศภิต (พร้อม สุมโน) เจ้าอาวาสวัดธรรมโศภิต จังหวัดอุทัยธานี สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองอุทัยธานี

๑๗๐. พระพรหมนคราจารย์ (ดี ธมฺมปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดแจ้งพรหมนคร จังหวัดสิงห์บุรี สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอพรหมบุรี

๑๗๑. พระพุทธไสยารักษ์ (พุ่ม จกฺกธโร) เจ้าอาวาสวัดคูหาภิมุข จังหวัดยะลา สาธารณูปการจังหวัดยะลา

๑๗๒. พระวิรชัยมุนี (พรหม ญาณวโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดทรงศิลา จังหวัดชัยภูมิ สาธารณูปการจังหวัดและเจ้าคณะอำเภอเมืองชัยภูมิ

๑๗๓. พระวิบูลเมธี (ตาคำ นนฺทิโย ป.ธ.๕) เจ้าอาวาสวัดศรีล้อม จังหวัดลำปาง สาธารณูปการจังหวัดลำปาง

๑๗๔. พระพิศาลสาธุกิจ (คำ ยโสธโร) เจ้าอาวาสวัดชนาธิการาม จังหวัดพังงา สาธารณูปการจังหวัดพังงา

๑๗๕. พระวิชัยศาสนเมธี (ผาง พฺรหฺมสโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดนาควิชัย จังหวัดมหาสารคาม สาธารณูปการจังหวัดมหาสารคาม

๑๗๖. พระอโศกเขมาจารย์ (เกษม สารวุฑฺโฒ) เจ้าอาวาสวัดหายโศก จังหวัดหนองคาย สาธารณูปการจังหวัดหนองคาย

๑๗๗. พระประสาทสีลคุณ (ย้อย ปาสาทิโก) เจ้าอาวาสวัดใหญ่บ้านบ่อ จังหวัดสมุทรสาคร สาธารณูปการจังหวัดสมุทรสาคร

๑๗๘. พระวชิรสารโสภณ (จุล อิสฺสรญาโณ) เจ้าอาวาสวัดหงษ์ทอง จังหวัดกำแพงเพชร สาธารณูปการจังหวัดกำแพงเพชร และเจ้าคณะอำเภอขาณุวรลักษณ์บุรี

๑๗๙. พระอนุสรณ์ธรรมศาสน์ (ประสิทธิ์ ตาลโก) เจ้าอาวาสวัดไทร จังหวัดสุราษฎร์ธานี สาธารณูปการจังหวัดสุราษฎร์ธานี

๑๘๐. พระภัทรกิจโกศล (รุ่ง อรุโณ) เจ้าอาวาสวัดโคกคีรี จังหวัดพัทลุง สาธารณูปการจังหวัดพัทลุง

เจ้าคณะอำเภอและเจ้าคณะธรรมยุตอำเภอ

๑๘๑ พระเขมาภิมุขธรรม (เกต เกสโร ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดเขมาภิรตาราม จังหวัดนนทบุรี เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอในจังหวัดนนทบุรี

๑๘๒. พระญาณไตรโลก (อุ่ม อารทฺธวิริโย ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดชุมพลนิกายาราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะอำเภอบางปะอิน

๑๘๓. พระเมธีธรรมประนาท (ถม ปนาโท ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดท่าหลวง จังหวัดพิจิตร เจ้าคณะอำเภอเมืองพิจิตร

๑๘๔. พระอริยคุณาภรณ์ (เพิ่ม อาภาโค ป.ธ. ๙) เจ้าอาวาสวัดรามประดิษฐ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอปากพนัง และสมาชิกสังฆสภา

๑๘๕. พระธรรมภาณมุนี (แคล้ว ธมฺมรกฺขิโต ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดนาควารี จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะอำเภอปากพนัง

๑๘๖. พระพจนโกศล (เจิม จนฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดมณฑป จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะอำเภอพระนครศรีอยุธยา

๑๘๗. พระสุทธิสารวุฒาจารย์ (ใจ จนฺทสุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดเสด็จ จังหวัดสมุทรสงคราม เจ้าคณะอำเภออัมพวา

๑๘๘. พระอดุลสารมุนี (จันทร์ อินฺทสโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดทางเกวียน จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอพนมสารคาม

๑๘๙. พระอินทเขมาจารย์ (เป๋าะ อินฺทสโร) เจ้าอาวาสวัดช่องลม จังหวัดราชบุรี เจ้าคณะอำเภอเมืองราชบุรี

๑๙๐. พระมงคลสมาจาร (สุนทร มงฺคโล) เจ้าอาวาสวัดแหลมใต้ จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

๑๙๑. พระธรรมสารเถร (พันธ์ ธมฺมทินฺโน) เจ้าอาวาสวัดจันทรประสิทธิ์ เจ้าคณะอำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

๑๙๒. พระพุทธิธรรมธาดา (บุญทอง ธมฺมธโร) เจ้าอาวาสวัดสุวรรณวิชัย จังหวัดพัทลุง เจ้าคณะอำเภอควนขนุน

๑๙๓. พระสุวรรณโมลี (คำ อคฺคปญฺโญ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดพระธาตุศรีจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะอำเภอจอมทอง

๑๙๔. พระมุกดาหารโมลี (ผา ภินฺนาลโย ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีมงคลเหนือ จังหวัดนครพนม เจ้าคณะอำเภอมุกดาหาร

๑๙๕. พระวิสุทธาจารเถร (ทอง อตฺตสิริ ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดบุญศิริวิทยาราม จังหวัดอ่างทอง เจ้าคณะอำเภอโพธิ์ทอง

๑๙๖. พระโศภนธรรมมุนี (พ่วง ธมฺมปญฺโญ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดศรีอุโมงคำ จังหวัดเชียงราย เจ้าคณะอำเภอพะเยา

๑๙๗. พระศรีสมุทรคุณ (ศรี ปุญฺญสิริ ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดท้องคุ้ง จังหวัดสมุทรปราการ เจ้าคณะอำเภอพระประแดง

๑๙๘. พระวินยานุวัติคุณ (วิง กิจฺจการี) เจ้าอาวาสวัดสะพาน จังหวัดพระนคร เจ้าคณะอำเภอพระโขนง

๑๙๙. พระธรรมภาณโศภน (สวัสดิ์ ธมฺมกาโม) เจ้าอาวาสวัดปลดสัตว์ จังหวัดอ่างทอง เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอในจังหวัดอ่างทอง

๒๐๐. พระโพธารามคณารักษ์ (เกลี้ยง โสภิโต) เจ้าอาวาสวัดเฉลิมอาสน์ จังหวัดราชบุรี เจ้าคณะอำเภอโพธาราม

๒๐๑. พระเขมเทพาจารย์ (เทพ เขมเทโว ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดหัวเวียง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะอำเภอเสนา

๒๐๒. พระนันทวิริยาจารย์ (กุหลาบ ธมฺมวิริโย) เจ้าอาวาสวัดใหญ่สว่างอารมณ์ จังหวัดนนทบุรี เจ้าคณะอำเภอปากเกร็ด

๒๐๓. พระวิชัยธรรมาจารย์ (บุญตา โกสโล) เจ้าอาวาสวัดศรีมงคล จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะอำเภอกุมภวาปี

๒๐๔. พระวิชิตธรรมาจารย์ (ตัน โสรปญฺโญ) เจ้าอาวาสวัดศรีคูณเมือง จังหวัดเลย เจ้าคณะอำเภอเชียงคาน

๒๐๕. พระสุนทรธรรมคณี (สมบุญ ปุณฺณรํสี) เจ้าอาวาสวัดลานคา จังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าคณะอำเภอบางปลาม้า

๒๐๖. พระสิริสารโศภน (มิ่ง อินฺทวํโส) เจ้าอาวาสวัดสิริปุณณาราม จังหวัดยะลา เจ้าคณะอำเภอเมืองยะลา

๒๐๗. พระนิโรธรังษี (เทศน์ เทสรํสี) เจ้าอาวาสวัดไม้ขาว จังหวัดภูเก็ต เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอในจังหวัดภูเก็ต พังงา—กระบี่

๒๐๘. พระโศภนพิทยาคุณ (อุ้ย เขมาภิรโต) เจ้าอาวาสวัดหงษ์ประดิษฐาราม จังหวัดสงขลา เจ้าคณะอำเภอหาดใหญ่

๒๐๙. พระปทุมญาณมุนี (เขียว จิตฺตสาโท ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เจ้าคณะอำเภอบัวใหญ่

๒๑๐. พระมงคลญาณเถร (ผาย ขนฺติโก ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดสระทอง จังหวัดร้อยเอ็ด เจ้าคณะอำเภอเมืองร้อยเอ็ด

๒๑๑. พระอุดมพิทยากร (เจื่อน จิณฺณธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดตึกคชหิรัญ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เจ้าคณะอำเภอผักไห่

๒๑๒. พระสาราธิคุณ (อินหวัน วิริยธมฺโม ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดบุญยืน จังหวัดน่าน เจ้าคณะอำเภอสา

๒๑๓. พระศรีรัตโนภาส (อูป ติสฺสสโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดน้ำปุ จังหวัดตาก เจ้าคณะอำเภอตาก

๒๑๔. พระสมุทรเมธาจารย์ (แจ่ม อตฺตสิริ) เจ้าอาวาสวัดด่านสำโรง จังหวัดสมุทรปราการ เจ้าคณะอำเภอเมืองสมุทรปราการ

๒๑๕. พระสุวรรณเมธาจารย์ (สุทธิ สุวณฺโณ) เจ้าอาวาสวัดพานทอง จังหวัดชลบุรี เจ้าคณะอำเภอพานทอง

๒๑๖. พระพิศาลธรรมคุณ (กวง สุมโน) เจ้าอาวาสวัดบูรพาพิทยาราม จังหวัดจันทบุรี เจ้าคณะอำเภอท่าใหม่

๒๑๗. พระเกษตรศีลาจารย์ (หนู อุสฺสาโห) เจ้าอาวาสวัดเจียงอีศรีมงคล จังหวัดศรีสะเกษ เจ้าคณะอำเภอเมืองศรีสะเกษ

๒๑๘. พระโพธิญาณวิชัย (เล่ห์ ปญฺญาปโชโต) เจ้าอาวาสวัดโพธิ์ชัยสมสะอาด จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะอำเภอหนองบัวลำภู

๒๑๙. พระอุดมวุฒิคุณ (ดวงคำ ธมฺมทินฺโน) เจ้าอาวาสวัดสำเภา จังหวัดเชียงใหม่ เจ้าคณะอำเภอเมืองเชียงใหม่

๒๒๐. พระอินทวิชยาจารย์ (หล้า อินฺทวิชโย) เจ้าอาวาสวัดป่าด้วะ จังหวัดลำปาง เจ้าคณะอำเภอเมืองลำปาง

๒๒๑. พระวิบูลวชิรธรรม (สว่าง อุตฺตโร) เจ้าอาวาสวัดคฤหบดีสงฆ์ จังหวัดกำแพงเพชร เจ้าคณะอำเภอคลองขลุง

๒๒๒. พระโศภนธรรมรังษี (จันทร์ ธมฺมรํสี ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดมัชฌิมบุรี จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะอำเภอหนองหาร

๒๒๓. พระเมธีธรรมสาร (ไสว ธมฺมสาโร) เจ้าอาวาสวัดบ้านกร่าง จังหวัดสุพรรณบุรี เจ้าคณะอำเภอศรีประจันต์

๒๒๔. พระวรญาณวิสุทธิ์ (เขียน วรเลโข ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดวังกระโจม จังหวัดนครนายก เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอในจังหวัดนครนายก

๒๒๕. พระกัลยาณคุณาภรณ์ (น้อย อินฺทโก) เจ้าอาวาสวัดบึงทองหลาง จังหวัดฉะเชิงเทรา เจ้าคณะอำเภอบางน้ำเปรี้ยว

๒๒๖. พระอรัญญประเทศคณาจารย์ (ลี อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดหลวงอรัญญ์ จังหวัดปราจีนบุรี เจ้าคณะอำเภออรัญญประเทศ

๒๒๗. พระพิศาลคณานุกิจ (เส็ง กณฺณวโร) เจ้าอาวาสวัดพิศาลรัญญาวาส จังหวัดอุดรธานี เจ้าคณะธรรมยุตอำเภอหนองบัวลำภู

๒๒๘. พระญาณสิทธิสุนทร (ชุมภู พุทฺธวํโส) เจ้าอาวาสวัดเทพสุนทรินทร์ จังหวัดแพร่ เจ้าคณะอำเภอสอง

๒๒๙. พระภัทรธรรมธาดา (ฮั้ว โสภิโต) เจ้าอาวาสวัดศรีทวี จังหวัดนครศรีธรรมราช เจ้าคณะธรรมยุตผู้ช่วยอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

เจ้าอาวาสพระอารามหลวง

๒๓๐. พระสุมงคลมุนี (ผิว ชิตเปโม ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดบวรมงคล จังหวัดธนบุรี

๒๓๑. พระวินยานุบุราจารย์ (เชย อินฺทสโร) เจ้าอาวาสวัดโปรดเกตุเชฏฐาราม จังหวัดสมุทรปราการ

๒๓๒. พระประสิทธิ์สุตคุณ (เติม เขมฉนฺโท ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดมหรรณพาราม จังหวัดพระนคร

๒๓๓. พระธรรมวิสารทะ (สุข พุทฺธรํสี) เจ้าอาวาสวัดทรงธรรม จังหวัดสมุทรปราการ

๒๓๔. พระไตรสรณธัช (แบน โกลิโต ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดปรมัยยิกาวาส จังหวัดนนทบุรี

๒๓๕. พระญาณกิติ (สมศักดิ์ สิริวณฺโณ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดพิชยญาติการาม จังหวัดธนบุรี

๒๓๖. พระเมตตาวิหารีเถร (ยิ้ม ธมฺมสโร) เจ้าอาวาสวัดคูหาสวรรค์ จังหวัดธนบุรี

๒๓๗. พระสุขุมธรรมาจารย์ (ละมัย โกวิโท ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดหงษ์รัตนาราม จังหวัดธนบุรี

๒๓๘. พระธรรมภาณโกศล (มงคล วิโรจโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี และเผยแผ่อำเภอธนบุรี

๒๓๙. พระนิภากรกิตติพิลาศ (สำลี อรุโณ ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดตรีทศเทพ จังหวัดพระนคร

๒๔๐. พระอัมพวันเจติยาภิบาล (เจริญ ขนฺติโก) เจ้าอาวาสวัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๒๔๑. พระธรรมทานาจารย์ (อิ่ม ยโสธโร) เจ้าอาวาสวัดชัยพฤกษมาลา จังหวัดธนบุรี

๒๔๒. พระบริหารบรมธาตุ (ประเสริฐ ธมฺมธีโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดนางชี จังหวัดธนบุรี และเผยแผ่อำเภอภาษีเจริญ—หนองแขม

๒๔๓. พระโศภนธรรมสาร (เผื่อน สุมโน ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดเครือวัลย์ จังหวัดธนบุรี

๒๔๔. พระวุฒิญาณมุนี (เลื่อน ญาณวุฑฺโฒ ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดนางนอง จังหวัดธนบุรี และศึกษาอำเภอบางขุนเทียน

๒๔๕. พระปัญญารังษี (สุข ปญฺญารํสี) เจ้าอาวาสวัดราชนัดดาราม จังหวัดพระนคร

๒๔๖. พระนรดิศคุณาจารย์ (แช่ม ธมฺมานนฺโท) เจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศ จังหวัดธนบุรี และสาธารณูปการอำเภอภาษีเจริญ—หนองแขม

๒๔๗. พระชัยนาทมุนี (หอม สุทตฺโต) เจ้าอาวาสวัดพระบรมธาตุ จังหวัดชัยนาท

๒๔๘. พระคุณาจารวัตร (เชี่ยง อินฺทโชโต) เจ้าอาวาสวัดราชบุรณะ จังหวัดพระนคร และสาธารณูปการอำเภอพระนคร

๒๔๙. พระสุนทรศีลสมาจาร (ผล คงฺคสฺโส) เจ้าอาวาสวัดหนัง จังหวัดธนบุรี

๒๕๐. พระสุวรรณเวที (ทองดี ราชธมฺโม ป.ธ. ๗) เจ้าอาวาสวัดชิโนรสาราม จังหวัดธนบุรี

๒๕๑. พระวิสุทธิศีลคุณ (หลุย จนฺทสิริ ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดจันทาราม จังหวัดธนบุรี

๒๕๒. พระอริยศีลาจารย์ (เกษม พฺรหฺมสิริ ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดสังข์กระจาย จังหวัดธนบุรี

๒๕๓. พระโพธิวรคุณ (ซูรย์ อตฺตทีโป) เจ้าอาวาสวัดโพธินิมิตร จังหวัดธนบุรี

๒๕๔. พระสิรินันทมุนี (สนั่น ถาวโร ป.ธ. ๖) เจ้าอาวาสวัดบพิตรพิมุข จังหวัดพระนคร

๒๕๕. พระสุนทรธรรมโกศล (เกตุ ธมฺมทินฺโน ป.ธ.๖) เจ้าอาวาสวัดศาลาปูน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเผยแผ่อำเภอพระนครศรีอยุธยา

๒๕๖. พระธีรสารมุนี (สุชัย ธีรสาโร ป.ธ. ๓) เจ้าอาวาสวัดอัปสรสวรรค์ จังหวัดธนบุรี และศึกษาอำเภอภาษีเจริญ—หนองแขม

๒๕๗. พระวิสุทธินายก (ไคล ธมฺมโชโต) เจ้าอาวาสวัดปรินายก จังหวัดพระนคร

ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง

๒๕๘. พระพินิตพินัย (ชั้น กมาธิโก ป.ธ ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม จังหวัดพระนคร

๒๕๙. พระอริยกวี (สำราญ โกสโล ป.ธ.๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส จังหวัดพระนคร

๒๖๐. พระศากยบุตติวงศ์ (อยู่ ปุญฺญวฑฺฒโน ป.ธ.๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม จังหวัดธนบุรี

๒๖๑. พระภัทรมุขมุนี (ชิต กนฺตสีโล ป.ธ.๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช

๒๖๒. พระวินัยมุนี (โกสุม กุสุโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม จังหวัดพระนคร

๒๖๓. พระอุดมธีรคุณ (อุดม อุตฺตโม ป.ธ.๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนิเวศน์ธรรมประวัติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒๖๔. พระเนกขัมมมุนี (เฉย ยโส ป.ธ.๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร

๒๖๕. พระอริยคุณาธาร (เส็ง ปุสฺโส ป.ธ.๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๖๖. พระกิตติวิมลเมธี (หลง กิตฺติสาโร ป.ธ.๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุบผาราม จังหวัดธนบุรี

๒๖๗. พระเมธาวินัยรส (สิงห์ ชาคโร ป.ธ.๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร

๒๖๘. พระวิสุทธิสารเถร (พ่วง อินฺทโชโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี

๒๖๙. พระวิมลมุนี (สง่า ปภสฺสโร ป.ธ. ๘) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร

๒๗๐. พระธรรมถาวร (ไชย จิตฺตกาโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๗๑. พระญาณโพธิ (แป๊ะ ขนฺทสโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม จังหวัดพระนคร

๒๗๒. พระภัทรศีลาจารย์ (เปล่ง กุวโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร

๒๗๓. พระสุเมธีธรรมภาณ (บู่ สุจิณฺโณ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศ จังหวัดพระนคร และสมาชิกสังฆสภา

๒๗๔. พระอมรเมธาจารย์ (สนิท พฺรหฺมสิริ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร และเลขานุการคณะกรรมการสังฆ์จังหวัดสมุทรปราการ

๒๗๕. พระสุวรรณวิมลศีล (โกย การุณิโก) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุวรรณดาราราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเผยแผ่อำเภอพระนครศรีอยุธยา

๒๗๖. พระวินัยกิจโกศล (อินทร์ ติสฺสสโร ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส จังหวัดพระนคร

๒๗๗. พระสุวรรณเมธี (หริ่ง อินฺทสโร ป.ธ. ๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทองธรรมชาติ จังหวัดธนบุรี และเผยแผ่อำเภอราษฎร์บูรณะ-คลองสาน

๒๗๘. พระปริยัติสุธี (แนบ ภทฺทวณฺโณ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร และเลขานุการแม่กองธรรมสนามหลวง

๒๗๙. พระสุธีวรญาณ (เปลี่ยน ปุณฺโณ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบุรณศิริมาตยาราม จังหวัดพระนคร และสมาชิกสังฆสภา

๒๘๐. พระอริยเวที (เขียน จิตฺสีโล ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทธจินดา จังหวัดนครราชสีมา และสมาชิกสังฆสภา

๒๘๑. พระรัตนเมธี (ชนินทร์ อภิปาโล ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๘๒. พระศรีจันทรคุณ (ศรีจันทร์ กนฺตสีโล ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดนรนาถสุนทริการาม จังหวัดพระนคร

๒๘๓. พระธรรมจักรเจติยาภิบาล (อ่ำ ปภากโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช และเลขานุการเจ้าคณะธรรมยุตจังหวัดนครศรีธรรมราช-ภูเก็ต-พังงา-กระบี่

๒๘๔. พระอุดมวิชาญาณเถร (โชดก ญาณสิทฺธิ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ และสมาชิกสังฆสภา

๒๘๕. พระศรีธรรมาภรณ์ (ศรีนวล สิริวณฺโณ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอรุณราชวราราม จังหวัดธนบุรี

๒๘๖. พระธรรมวงศ์เวที (อ่ำ ธมฺมทตฺโต ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดโสมนัสวิหาร จังหวัดพระนคร

๒๘๗. พระโศภนปัญญาจารย์ (โฮม โสภโณ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปทุมวนาราม จังหวัดพระนคร

๒๘๘. พระศรีวิสารคุณ (สำรอง คุณวุฑฺโฒ ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๘๙. พระวรเวทย์คุณาจารย์ (เมียน ปภสฺสโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร

๒๙๐. พระสาสนานุรักษ์ (มงคล ชิติทโม) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี

๒๙๑. พระศรีวิสุทธิคุณ (พลอย ญาณสํวโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม จังหวัดพระนคร และคณะวินัยธรชั้นต้นจังหวัดพระนคร–ธนบุรี

๒๙๒ พระเมธีธรรมาจารย์ (เกยม อิสฺการี ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๙๓- พระญาณโศภน (จันทร์ จนฺทสิริ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสังเวชวิศยาราม จังหวัดพระนคร

๒๙๔. พระศรีวิสุทธิโมลี (ช่วง วรปุญฺโญ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดปากน้ำ จังหวัดธนบุรี

๒๙๕ พระอริยเมธี (มานิต ถาวโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร

๒๙๖. พระชินวงศ์เวที (ลออ นิรโช ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร

๒๙๗. พระกิตติสารโสภณ (ทอง สุวณฺณสาโร ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร

๒๙๘. พระคัมภีรปรีชาญาณเถร (หนู ปุญฺญวนฺโต ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๒๙๙. พระพิจารณ์วิหารกิจ (เชียง นิวาโต ป.ธ. ๓) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสามพระยา จังหวัดพระนคร

๓๐๐. พระโศภนศีลคุณ (หลุย พาหิโย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร

๓๐๑. พระศรีธรรมบัณฑิต (สุมน ติสฺสโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร

๓๐๒. พระปิฎกโกศล (พรหมมา ปญฺญาทีโป ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๓๐๓. พระกวีวรญาณ (จำนงค์ ชุตินฺธโร ป.ธ ๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ จังหวัดพระนคร

๓๐๔. พระสิริวัฒน์เวที (ทองคำ กมฺพุวณฺโณ ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชบพิธ จังหวัดพระนคร และเลขานุการสังฆมนตรีช่วยว่าการองค์การสาธารณูปการ

๓๐๕. พระมงคลภาณกาจารย์ (แฉล้ม ภาณโก ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชประดิษฐ์ จังหวัดพระนคร

๓๐๖. พระอุดมสุตคุณ (สิงห์โต สิริปญฺโญ ป.ธ. ๔) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี และสาธารณูปการอำเภอราษฎร์บุรณะ คลองสาน

๓๐๗. พระฐาปนกิจโกศล (ผิน มหุตวิโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน จังหวัดพระนคร

๓๐๘. พระสังวรวินยาจารย์ (พร้อม พุทฺธสโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี

๓๐๙. พระศรีวิสุทธิวงศ์ (บุญมา คุณสมฺปนฺโน ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร

๓๑๐. พระเมธีสุทธิพงศ์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสระเกศ จังหวัดพระนคร

๓๑๑. พระปัญญาคมมุนี (บุญมา ทีปธมฺโม ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส จังหวัดพระนคร และเลขานุการเจ้าคณะตรวจการภาค ๓

๓๑๒. พระสุวิมลธรรมาจารย์ (ผ่อง สุวิมุตโต ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาธาตุ จังหวัดพระนคร

๓๑๓. พระศรีสัจญาณมุนี (สวน จิตฺตาสาโท ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดสุทัศนเทพวราราม จังหวัดพระนคร

๓๑๔. พระอมรโมลี (รื่น มโหสโถ ป.ธ. ๖) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมกุฏกษัตริยาราม จังหวัดพระนคร

๓๑๕. พระปริยัตยานุรักษ์ (สมบูรณ์ เตมิโย ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดทองนพคุณ จังหวัดธนบุรี และศึกษาอำเภอราษฎร์บุรณะ—คลองสาน

๓๑๖. พระวิบูลธรรมาภรณ์ (จำเริญ ปณฺฑิโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชาธิวาส จังหวัดพระนคร

๓๑๗. พระศรีวิสุทธิโสภน (วิจิตร วิจารโณ ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดอนงคาราม จังหวัดธนบุรี และเลขานุการเจ้าคณะตรวจการภาค ๑

๓๑๘. พระกิตติวงศ์เวที (สมพงษ์ พรหฺมวํโส ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร จังหวัดพระนคร

๓๑๙. พระอมรมุนี (อมร อมโร ป.ธ. ๙) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดราชผาติการาม จังหวัดพระนคร

๓๒๐. พระปริยัติวงศาจารย์ (ช่วง ชุติวีริโย ป.ธ. ๗) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส วัดสุทัศนเทพวราราม จังหวัดพระนคร

๓๒๑. พระปริยัติธรรมคุณาธาร (ธำรง เกสโร ป.ธ. ๕) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดมหาพฤฒาราม จังหวัดพระนคร และเลขานุการเจ้าคณะตรวจการผู้ช่วยภาค ๔

๓๒๒. พระวิจิตรวิหารคุณ (สุวัฒน์ อุตฺตมโชโต) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส จังหวัดธนบุรี

๓๒๓. พระภัทรสังวรคุณ (ขำ ภทฺทิโย) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดบรมนิวาส จังหวัดพระนคร

๓๒๔. พระสุวรรณธีราจารย์ (สุวรรณ องฺคปญฺญา) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดไตรมิตรวิทยาราม จังหวัดพระนคร

๓๒๕. พระมหาเจติยารักษ์ (จิน ถาวโร) ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

เจ้าอาวาสวัดราษฎร์

๓๒๖. พระวิกรมมุนี (ผล อุปติสฺโส ป.ธ. ๕) เจ้าอาวาสวัดปราสาททอง จังหวัดสุพรรณบุรี

๓๒๗. พระปุสสนาคมุนี (ขาว ปุสฺสนาโค ป.ธ. ๔) เจ้าอาวาสวัดหัวลำโพง จังหวัดพระนคร

๓๒๘. พระสุนทรธรรมวิจารณ์ (ธูป เขมสิริ) เจ้าอาวาสวัดสุนทรธรรมทาน จังหวัดพระนคร

๓๒๙. พระคุณรสศีลขันธ์ (เปาว์ มุตฺตชาโค) เจ้าอาวาสวัดจุมพลสุทธาวาส จังหวัดสุรินทร์

๓๓๐. พระปัญญานันทมุนี (ปั่น ปญฺญานนฺโท ป.ธ.๔) เจ้าอาวาสวัดอุมงค์ จังหวัดเชียงใหม่

๓๓๑. **พระอินทสมาจาร** (เงิน อินฺทสโร) เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหาร จังหวัดพระนคร

๓๓๒. **พระสุทธิธรรมรังษี** (ลี ธมฺมธโร) เจ้าอาวาสวัดอโศการาม จังหวัดสมุทรปราการ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์การศาสนา กรมการศาสนา
ถนนบำรุงเมือง ข้างวัดสระเกศ พระนคร
นายทรงวุฒิ วิโรภาส ผู้พิมพ์และโฆษณา
โทรศัพท์ ๒๒๙๐๙